

Праблемы з пушчай 🖝 5

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Фестываль фестываляў — 12

http://niva.iig.pl redakcja@niva.iig.pl

Цана 2,50 зл. (VAT 5%)

№ 18 (2868) Год LVI

Беласток, 1 мая 2011 г.

Слова, вобраз, прастора

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Пазнаёміцца з творчасцю трох братоў Кабацаў, якіх род выводзіцца з Мінкоўкі ў Нараўчанскай гміне, запрасіла ўніверсітэцкая блібліятэка імя Ежы Гедройца. Выстава "Белавежская пушча — ікона прыроды" (жывапіс Віктара Кабаца) і выявы архітэктурных рэалізацый Яна Кабаца "Сакральная архітэктура" будзе працаваць да 15 мая. На адкрыцці 19 красавіка трэці — іх стрыечны, найстарэйшы брат Яўген Кабац (нар. у 1930 г. у Ваўкавыску), пісьменнік, дыпламат і перакладчык (з беларускай і італьянскай моў), старшыня Згуртавання еўрапейскай культуры, сказаў:

— Мы ходзім падобнымі шляхамі ў святой чарнарускай нашай зямлі. Адзін малюе храм пушчы, другі свяшчэннадзейнічае ў святыні слова, трэці — найвышэйшы, наймалодшы, будуе.

У нашым хаатычным свеце, у яго сумятні, варта прыпамінаць, што ёсць яшчэ духовае жыццё. Гэтая прэзентацыя трох храмаў у еднасці — еднасці слова, якое было ад пачатку, у бібліятэцы, якая таксама з'яўляецца храмам, — у вялікай і адкрытай святыні чалавечай думкі. Я не аратар, я — скрыба. Я як чалавек усходняга пагранічча, паміж Візантыяй і Рымам, мы тут дзе есць, паміж Міжземнамор'єм і Балтыкай, на скрыжаванні Еўропы. Адчуваем сваю славянскасць і прыналежнасць да заходняга свету. Хто не разумее суседа — не разумее сябе самога. Мы тут сярод братоў. Пушча на карцінах майго брата Віктара дваякая, часам населеная духам веры або іншых містычных сімвалаў, іншым разам толькі зелень і цьмянае золата напаўняе прастору здалёку, зблізку, ад нутра... Пушча як храм, як касцёл, як царква, як сінагога: хто яе пакахаў, становіцца яе святаром. Стражнікам яе святасці: алтароў, могільнікаў, харугваў, ікон, сонечных промняў на срэбных акладах ікон. Дрэў, імхоў і пошуму ветру. І крыжоў у лесе, аб якіх штораз часцей забываемся, а якія з'яўляюцца знакам чалавека ў прыродзе... Мастацтва можа быць таксама супольнай памяццю чалавека і на-

Влева: Ян. Яўген. Віктар

– упарадкаваны Космас братоў Кабацаў

туры, пакідаючы ў плыні жыцця сляды суіснавання і супрацоўніцтва. У такой сітуацыі нават смерць патрапіць быць годнай сімбіёзу: калі мастацтва выводзіць гэтыя значэнні па-за іх быццё. Віктар Кабац вяжа тыя значэнні і стварае ікону лесу. Ён мастак глыбокай уявы, ідзе следам самога сябе як чалавека пагранічча, узносячы па дарозе крыжы ў лесе, увекавечваючы беларускіх змагароў, пакутнікаў Курапат. Калі спашлецца прытым на чалавечае сумленне і боль, рэлігійнасць гэтага мастацкага ўшанавання пераносіцца на ікону дрэва змрочным бляскам трагедыі. Гэта мастацтва скупых колераў і важнага зместу. Яго вобраз іконы пушчы ўзмацняецца таксама творчасцю яго жонкі Галіны, гісторыка, паэтэсы і іканапіскі. Наш трэці брат — Ян — кранае яшчэ іншы від нашага адчування і стварання — канструяванне. Будаванне таго, што нас кіруе ўвысь, да Бога. Сакральная архітэктура, у якой ён перш за ўсё рэалізуецца — найбольш бачная. Таксама ў Беластоку, з саборам на Антонюку з нядаўна выраслай вежай-званіцай, храмам, дзе ёсць месца таксама на іконы і фрэскі яго брата. Гэтымі відамі нашай свядомасці і творчасці ў слове і вобразе гэтую супольнасць размаітых храмаў хочам спалучыць у адным.

— Мы — старыя людзі, — прызнаецца Віктар Кабац. — Яўген у салідным веку, я таксама, ну і малодшы брат Ян у самым росквіце. За намоваю пана Германовіча, гісторыка мастацтва з беластоцкай палітэхнікі, зрабілі мы выстаўку нас трох. Яўген Кабац паказаў свой багаты літаратурны даробак (дваццаць кніг прозы), Ян — перш за ўсё тое над чым працаваў многія гады,

і працуе — над архітэктураю праваслаўнай царквы, а я выбраў такія матывы сваіх мастацкіх пошукаў, якія ўзніклі ў Белавежскай пушчы. Мы гэта назвалі "Іконай". Яўген Кабац зацікаўлены Усходам, ён таксама нейкі сімвал нашай усходняй іконы, у слове, храм архітэктурная ікона ў прасторы, а мае карціны — не такія рэалістычныя вобразы, хутчэй клімат пушчы, яе метафізіка. Месцам нашага нараджэння з'яўляецца маленькая вёска Мінкоўка паміж Лядскай і Белавежскай пушчамі. Пушча ад самога дзяцінства была заўжды побач мяне. Пасля гадоў вучобы - пачаў у Нараўцы, пасля ў бельскім педліцэі і ў студыі ў Лодзі і акадэміі мастацтваў у Торуні, вярнуўся я ў краіну свайго дзяцінства, у вялікую Пушчу. Я чалавек шчаслівы, што гэты кавалачак зямлі напаўняе маё жыццё 1 творчасць. Зрэалізаваў я таксама м.інш. іканастас у Святадухаўскай царкве ў Беластоку. Маем неба, гарызонт, прастору з усіх бакоў. Ян цяпер праектуе царкву на Бацечках у Беластоку і ў Варшаве.

— Як пачалася мая творчасць? Ад малога раскладваў, размантоўваў усе рэчы, каб той свет пачаць складваць аднова, — кажа Ян Кабац. — У сучаснай сакральнай архітэктуры, у аб'ектах, скажам, у праекце беластоцкай царквы Уваскрэсення Гасподняга (на Сонечным Стоку) мы спаслаліся на старарускую і ноўгарадскую традыцыю, пры выкарыстанні формы сакральнага будаўніцтва Падляшша. Святадухаўская царква ўзнесена ў духу мастацкай гармоніі. Я прыхільнік чысціні, прастаты ды гармоніі і прапорцыі ў прасторах і плошчах.

CHYXAN CBAË!

Дуброва-Беластоцкая, Саколка, Гарадок, Беласток, Бельск-Падляшскі, Гайнаўка, Чаромха, Сямятычы

Высокае, Бераставіца, Свіслач, Брузгі, Гародня, Ваўкавыск, Шчучын, Масты, Лунна

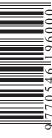

Янаў-Падляшскі, Белая-Падляшская, Тарэспаль, Кодань

Брэст, Кобрын, Жабінка, Маларыта

Biatoruskie Radio Racja ut. Clepta 1/7 15-472 Biatystok e-mail: info@racyjs.com tel. (+48) 85 676 80 20

Духоўны лейкоз

Ужо чвэрць стагоддзя пражылі беларусы пасля страшнай катастрофы на Чарнобыльскай атамнай

электрастанцыі. Папярэднюю такую трагедыю зазналі японцы падчас другой сусветнай вайны. Але там радыяцыя прыйшла ў выніку скідвання на Хірасіму і Нагасакі ядзерных бомбаў. У Беларусь гора прынёс "мірны атам". Значная частка тэрыторыі нашай краіны, асабліва Палессе, аказалася забруджанай і непрыдатнай для жыция, дзесяткі тысяч людзей атрымалі апраменьванне рознай ступені, тысячы дзяцей нарадзілася з рознай цяжкасці і характару паталогіяй. Тады яшчэ савецкая дзяржава пакінула людзей у бядзе. Многія ратаваліся самі. Напрыклад, бацькі знакамітай тэнісісткі Марыі Шарапавай экстранна выехалі з Гомельшчыны. Будучая маці была тады цяжарная, а Марыя нарадзілася ўжо на расійскіх прасторах. Шарапава не забываецца сваіх каранёў і час ад часу праводзіць дабрачынныя мерапрыемствы, дапамагае хворым чарнобыльскім дзецям. Але такіх як Шарапава няшмат. Бальшыні заможных людзей пляваць на людское гора і хваробы. А грамадскія дабрачынныя фонды, створаныя на золку суверэнітэту, даўно знішчаныя дзяржаўнай палітыкай. Цынізму гэтай палітыкі няма мяжы. Гэта яе праваднікі выганялі людзей на першамайскую дэманстрацыю пад радыяцыйны попел у 1986 годзе. Гэта яны садзілі радыеактыўныя воблакі з дапамогай авіяцыі на беларускія палеткі і паселішчы. Гэта яны хавалі і хаваюць дагэтуль праўду пра страшныя наступствы таго выбуху. Гэта яны пазбавілі магчымасці працаваць на радзіме і засадзілі ў турму такіх людзей як прафесар Юрый Бандажэўскі — менавіта за тое, што ён адкрыта гаварыў пра сапраўдную небяспеку.

Толькі дзяржава мае права дапамагаць пацярпелым ад чарнобыльскага выбуху. А дзяржава вуснамі сваіх кіраўнікоў заяўляе, што многія пацярпелыя раёны ўжо бяспечныя для жыцця. Днямі прафесар Аляксей Акіянаў з Міжнароднага ўніверсітэта імя Сахарава на буйнай навуковай канферэнцыі ў Мінску заявіў, што спатрэбіцца яшчэ прынамсі 300 гадоў, каб на забруджанай тэрыторыі не засталося цэзію. А ёсць жа яшчэ і іншыя радыеактыўныя элементы. На прыкладзе

Хірасімы і Нагасакі дакладна вядома, што адны страшныя хваробы, такія як лейкемія, развіваюцца адразу пасля выбуху, іншыя ж анкалагічныя захворванні з'яўляюцца толькі пасля сарака гадоў. А гэта азначае, што наперадзе непазбежна новыя беды і трагедыі. Ужо аднаго чарнобыльскага выбуху хопіць на тысячу гадоў. Дык не, паводле нейкага сатанінскага праекта (і гэта на фоне японскай катастрофы ў выніку землятрусу!) плануецца пабудова новай атамнай станцыі на шматпакутнай беларускай зямлі. Гіганцкі праект чужой дзяржавы, якая хоча пераўтварыць Беларусь у залежную калонію. Насельнікі ж Беларусі не задумваюцца над самым галоўным у іх жыцці, не задумваюцца пра лёс сваіх дзяцей і ўнукаў.

Не перастаю захапляцца людзьмі, якія ледзь не ў адзіночку змагаюцца супраць пабудовы новай атамнай станцыі ў Беларусі. Грамадска-палітычны актывіст з мястэчка Варняны Мікалай Уласевіч да трагічнай гадавіны Чарнобыля падаў заяўку на інфармацыйны пікет пад назвай "Чарнобыль — Фукусіма — Астравец: нам гэта трэба?". Чаму яго так слаба падтрымліваюць іншыя насельнікі Астравеччыны? Адказ просты — многія баяцца, іншыя наіўна спадзяюцца, што з пабудовай АЭС узнікнуць новыя працоўныя месцы. Няйначай як віламі радыенукліды адкідваць!

Грамадскі дзеяч з Гомеля Юрый Варонежцаў, чалавек рэдкай прынцыповасці, нягледзячы на цяжкі для сябе час і пераслед з боку ўлад, аддае ўсе сілы, каб супрацьстаяць гэтаму страшнаму праекту. Такія людзі складаюць гонар нашай нацыі, але сёння яны "лішнія", незапатрабаваныя і, канешне, не ацэненыя грамадствам. Большасць у грамадстве — гэта пасіўная, часам агрэсіўная маса, якая жыве сённяшнім днём і матэрыяльнымі каштоўнасцямі. Колькасць без ліку ахвяр, паўшых у баі за даляр. У адным мястэчку Гарадзеншчыны на днях нават пабіліся ля абменнага пункта з-за пакупкі валюты. Чым людзі жывуць? Няўжо не задумваюцца пра сваю місію ў гэтым кароткім жыцці на зямлі? "Духоўны лейкоз" не менш страшны, чым радыяцыя. Ён распаўзаецца па душах яшчэ хутчэй, ён знішчае годнасць і гонар, ён знішчае веру ў чалавецтва. Такія сумныя нататкі ў сумныя ўгодкі чарнобыльскай трагедыі.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Усе мы Муту

У час майго знаходжання ў Нью-Йорку тамашнюю прэсу абабегла вестка пра нейкага Муту з Гвіяны, свежаспечанага эмігранта, які пасля прыезду ў метраполію рашыў пашпацыраваць і... згубіўся на яе вуліцах. Знайшлі яго, крайне выматанага, праз пяць дзён, што можа здзіўляць, бо няблага гаварыў ён па-англійску і памятаў адрас сваёй кватэры. Адно што, як прызнаўся, саромеўся спытацца пра дарогу.

На жаль, выпадак Муту можа здарыцца кожнаму і неабавязкова ў далёкай Амерыцы. Доказам гэтаму — прыклад майго знаёмага, які купіў хату ў вёсцы. Прымроіў сабе ідылічнае жыицё пасярод мілых суседзяў. І не расчараваўся. Гэта сапраўды мілыя людзі, а прытым разбіраюцца ў палітыцы і гаспадарцы, што для адукаванага чалавека не без значэння, хоць задзіўляе яго ўзровень іх ведаў. Ну, але ж калі хтосьці цурком глядзіць усе тэлепраграмы, і тыя ранішнія для дзяцей. і з парадамі для земляробай, і пибліцыстычныя, якія паказваюць далёка за поўнач, дык нейкія веды здабывае. $A\,$ спрабуй загнуць у $\,$ чымсьці такога $\,$ а дзе ж там! Ён працытуе з памяці Бальцаровіча і нават скажа, хто з'яўляецца прэзідэнтам Гвіяны!

Тым часам мой знаёмы, калі наладзій ижо добрасиседскія стасинкі, рашыў, наіўны, забяспечыцца ў агародніну на натуральным угнаенні, яйкі ад пашчыпваючых трайки кирак і да г.п. Зайшоў да першага з берагу земляка і пытаецца пра бульбу. "Як маю яе мець, калі не маю! — адказвае яму той. — Ды калі будзеш купляць сабе, дык і мне вазьмі так з цэнтнер. Ды едзь ты ў Б., там маюць найлепшую. Бо з іншага месца мне не трэба". Дык мой знаёмы, паслужлівы чалавек, абяцаў так зрабіць. Падобна было і ў другога. У гэты раз пытаўся пра яйкі. "Не маю, што ты! Ды калі будзеш сабе купляць, дык і мне вазьмі з мэндаль. Толькі ты едзь у Г., там на рыначку дастанеш найздаравейшыя. Бо я іншых у рот не бяру". І тут мой знаёмы даў згоду. З марковачкай ці сельдэрэйчыкам было таксама, прычым кожны чарговы сусед кіраваў яго на пакупкі ў іншы бок. Рад не рад, мой знаёмы са спіскам прадуктаў і дарожнай картай сеў у сваю машыну, націснуў на газ і... прапаў. На два дні. А натросся на мясцовых каляінах, а наблукаўся, аж на канец разваліў аўто і мусіў сцягваць яго на эвакуатары ў найбліжэйшую майстэрню ў О. Там таксама заначаваў. Ра-

ніцай забраў паладжаны самаход і забраўся назад. Заехаў па яечкі ў Г., павярнуў на поўдзень у Б. па бульбачку і г.д. Урэшче справіўся з усім, завярнуў дахаты і разнёс суседзям заказаны тавар — а кожны з ушанаваннем частаваў яго тым, што меў якраз пад рукою — дык вяртаючыся да сябе, праўда, даволі адурманены, глыбока задумаўся над абліччам "сваёй" вёскі. Дамоў у ёй 50, тых, дзе жывуць людзі — 39, прычым на 24 тырчаць спадарожнікавыя талеркі, а ў пустых стадолах, не лічыўшы двух трактароў, стаіць аж 11 аўто; патрыманых, але ж дзейнічаючых. Аднак на ўсю папуляцыю жыхароў налічваецца адно 15 курак і ані адной свінкі ці кароўкі. Таму, што ніхто, апрача таго, каб глядзець у тэлевізар, нічым іншым не займаецца, бо або ўжо перайшоў на сялянскую пенсію, або атрымлівае інвалідную пенсію з КРУСу. "Крусаўцаў" мой знаёмы вылічыў 11, прычым 7 з іх няма яшчэ пяцідзесяці гадоў, а двух трыццацігодкаў, што наракаюць на працяглую нямогласць пазваночніка, атрымлівае такую ж доўгатэрміновую, бо ад 10 гадоў, пенсію па хваробе, што, дарэчы, з'яўляецца прычынай, для якой патрабуюць яны... пажыццёвай рэнты. Дарэчы, слушна, таму што матывіроўка да нейкай працы за тыя гады паддалася незваротнай атрафіі. Усё ж амаль усе дамы, у якіх жывуць людзі, прыгожанька адноўленыя. Значыцца — дабрабыт. Ды якім гэта спосабам, калі іх уласнікі няздольныя, каб працаваць? Распытваць пра гэта суседзяў мой знаёмы не мае смеласці, а сам цвярозым розумам ніяк не ў змозе гэта ахапіць. І толькі тады сапраўды пагубіўся. На жаль, адурманенасць, якую ён спазнаў аднойчы, цяпер з'яўляецца перманентнай, так што ніяк ва ўсім гэтым не можа ён знайсці сябе самога. А ўжо ж Канфуцый казаў: "Шляхетны чалавек ахоплівае ўсё і не раздрабняецца, затое дробязны раздрабняецца і не ахоплівае ўсяго". Толькі што мой знаёмы, праўда, нядробязны, ды ахапіць усяго таго, што адбываецца ў нашай вёсцы, да сёння не ў змозе. А хто да гэтага здольны?! А хто не п'е?

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Салідарныя пад ратушшу

У перадвелікодны панядзелак група больш за дзесяці студэнтаў факультэта беларускай філалогіі Універсітэта ў Беластоку сабралася на пляцы пад беластоцкай ратушшу ў акцыі са-

лідарнасці з арыштаванымі ў Беларусі пасля снежаньскіх прэзідэнцкіх выбараў.

Частка з іх стаяла ў радзе са здымкамі шасці арыштаваных. Беластачанам раздаваліся лістоўкі: "Jak wygląda sprawiedliwość па Віаютизі". Можна было ў іх прачытаць: "Выбары, якія адбыліся ў Беларусі 19 снежня 2010 года не былі легальнымі, вынікі былі сфальшаваныя — гэта ведае кожны з нас. Шмат беларусаў выйшла на вуліцы, каб выказаць пратэст супраць беззаконнасці — многія з іх былі жорстка збітыя і арыштаваныя. Апазіцыянеры былі абвінавачаны і пакараны штрафамі, арыштам або турмой". Удзельнікі акцыі дэталёва інфармавалі пра пасляснежаньскія лёсы Эдуарда Лобава і Зміцера Дашкевіча, Уладзіміра Яроменка, Алеся Кіркевіча, Анджэя Пачобута і Аляксандра Атрошчанкава. Як адзначыла лідарка акцыі студэнтка Марта Кшык, гэтыя асобы былі арыштаваны за тое, што хочуць жыць у дэмакратычнай краіне, у якой прэзідэнт прытрымліваецца канстытуцыі, а грамадзяне маюць права на ўласныя погляды і перакананні.

Прахожыя пад ратушшу, на жаль, мала цікавіліся акцыяй. Пасля атрымання лістоўкі, шмат хто з іх казаў: "А со тпіе obchodzi Białoruś?". Іншыя бралі лістоўку, каб ад іх адчапіліся, так як бяруць рэкламныя ўлёткі тавараў, фірмаў ці паслуг. Толькі адзін пажылы мужчына, які раней прысеў на лавачцы пад ратушшу, здавалася, уважліва слухаў таго, што хочуць сказаць маладыя людзі, і ўглядаўся ў здымкі арыштаваных беларускіх дэ

манстрантаў.

Велікодны перыяд — добрая нагода прыгадаць прозвішчы, аб якіх успаміналі ў час акцыі. 22-гадовы Эдуард Лобаў і 29-гадовы Зміцер Дашкевіч гэта актывісты Маладога фронту. Іх пакаралі за быццам бы збіццё двух прахожых. Суд, парушаючы доказныя працэдуры, пакараў іх чатырма і двума гадамі турмы. Прытым адваката, які даў згоду быць абаронцам Дашкевіча, выключылі з Мінскай адвакацкай палаты за — як гучала афіцыйная прычына — парушэнне прафесійнай этыкі. 20-гадовы студэнт Уладзімір Яроменак гэта паэт і дзеяч Маладога фронту, тройчы арыштаваны за ўдзел у мітынгу ў Мінску 20 снежня. Цяпер чакае прыгавору. Абвінавацілі яго ў крымінальнай справе. Гісторык Алесь Кіркевіч, старшыня філіяла Маладога фронту ў Мінску, 19 снежня ўдзельнічаў у мінскай дэманстрацыі. Пагражае яму ад трох да васьмі гадоў турмы "за ўдзел у беспарадках". Раней м.інш. пакаралі яго штрафам за арганізацыю перадвыбарчай сустрэчы

з былым кандыдатам на прэзідэнта Мікалаем Статкевічам. З турмы, падобна як Уладзімір Яроменак, прысылае ён свае вершы. Анджэй Пачобут, карэспандэнт "Выбарчай газеты" і дзеяч непрызнава нага Саюза палякаў у Беларусі, абвінавачаны ў знявазе прэзідэнта Лукашэнкі. Пагражаюць яму чатыры гады турмы. Урэшце Аляксандр Атрошчанкаў быў засуджаны на чатыры гады турмы ў калоніі ўзмоцненага рэжыму. Ён з'яўляецца журналістам сайта "Хартыя'97" і быў прэссакратаром кандыдата на прэзідэнта Андрэя Саннікава. Абвінавацілі яго ва ўдзеле ў беспарадках, значыць, ва ўдзеле ў мінскай дэманстрацыі, дзе ён толькі выконваў журналісцкія абавязкі. Яго, падобна як Эдуарда Лобава і Зміцера Дашкевіча, у свеце прызналі вязнем сумлення.

Маладыя людзі ў Беластоку заклікалі паставіць подпісы пад петыцыяй за вызваленне апазіцыянераў. Можна гэта зрабіць на caйтах: <u>www.listnabialorus.pl</u> aбо <u>www.bielarus-petition.org</u>.

. Мацей ХАЛАДОЎСКІ

З акон поезда, які праязджае між прыпынкамі Рыгораўцы і Сухавольцы, у напрамку Вулькі-Выганоўскай распасціраецца зараз суцэльны малады лес. Нейкіх дзесяць гадоў таму вялікая частка таго абшару была пранізана доўгімі разорамі пасадкі. Нейкіх трыццаць гадоў таму абшар той наш вясковы люд угнойваў, араў, спрунжынаваў, баранаваў, абсяваў, абжынаў, шчодра паліваючы яго сваім потам. А пяцьдзесят пяць гадоў таму мо на тое поле выходзілі яшчэ брыгады мясцовых калгаснікаў пад нейкім мудрым кіраўніцтвам...

Ад чыгуначнага прыпынку Сухавольцы ў бок Вулькі-Выганоўскай грунтавая дарога пралягае цераз лес з абшырнымі яшчэ палянамі пад пасевамі; пачаткі таго лесу сягяюць верагодна таго часу, калі на вёсках узнімалася адплываючая ў гарады хваля вясковай моладзі. Карыстаючыся спрыяльнай прасторавай арыентацыі сонечнай пагодай кіруюся на разгалінаванні ў менш наезджаную дарогу ў напрамку налева ад Вулькі-Выганоўскай, па якой даходжу да тамашніх могілак; як пасля даведаюся, хаваюць там пакойнікаў з трох вё-

сак: самой Вулькі, Москаўцаў і Круглага. За могілкамі дарога з Вулькі-Выганоўскай у Кляшчэлі, шыракаватая, з грунтавым насцілам. У першай загарадзе тры кароўкі цешацца веснавым сонцам. Перасякаю вуліцу ў напрамку збудаванняў былога калгаса, даходжу да зоны рэзкага паху свіных адходаў. Загуменнай дарожкай, з якой відаць свежыя разваліны дзвюх саломай яшчэ крытах стадол, выходжу на асфальтоўку ў напрамку Маліннік, якая ў Вульцы выходзіць на краму.

У краме маладая крамніца і два мужчыны даволі сталага ўзросту, якія прыйшлі выпіць піўцо. Разглядаюся за падсілкаваннем на далейшую дарогу — у зашклёным халадзільніку толькі піва; пытаю пра каўбасу. Ёсць, у бытавым халадзільніку, адзін сорт, здаецца "тарунская". Прашу кавалак і жанчына адрэзвае з меткай дакладнасцю — роўна двац-

цаць дэкаграмаў. Але з занепакоенасцю гляджу, што з печыва ёсць толькі дзве буханкі хлеба — порцыі неадэкватныя майму памяркоўнаму кавалку каўбасы. Пытаю пра булачкі. Іх ужо няма, але ветлівая крамніца прапануе адступіць свае, вымае дзве, бяру адну. Пасля гэтакіх уводзін пачынаю цікавіцца мясцовымі справамі.

Адзін з мужчын цікавы, ці я не з нейкай газеты. Падтакваю, але прашу яго адгадаць, з якой. Першая яго здагадка, гэта "Над Бугом 1 Нарвою", але другое пападанне меткае, за якім пайшла заява:

— А мы тут то ўкраінцы.

Пытаю пра найбольшы клопат вёскі. — Дарогі! — рашуча заяўляе жанчына.

— Але ж у Маліннікі прыгожая асфальтоўка, — хвалю дарогу, па якой я сам прыйшоў у краму.

— I гэта ўсё, — пацвярджае гаваркі мужчына. — Да чыгуначнага прыпынку — якая дарога? І на могілкі парадачнай дарогі не маем.

Дарога ў напрамку могілак гэта па сутнасці дарога ў Кляшчэлі, найбліжэйшае ад Вулькі-Выганоўскай мястэчка. Яе насціл — грунтавы... Дарога ў напрамку чыгуначнага прыпынку гэта дарога ў Сухавольцы — яе насціл такі самы.

Царква ў Вульцы-Выганоўскай

Пытаю пра будынак былой школы, які ўжо выдатна абноўлены звонку. Мае суразмоўцы заяўляюць, што нічога не ведаюць, што там мае быць, але падказваюць даведацца пра гэта

рангу. Паказаны вяскоўцамі ўласнік уласнікам сябе не называе, да таго ж яго інфармацыі вельмі ўніклівыя, сінтэтычнага адказу на пытанне пра бу-

дучыню аб'екта няма — сем вёрст да нябёс і ўсё лесам. У будынку маюць быць начлежныя пакоі, але ўстанова будзе мець статус *non* profit, мае быць некамерцыйнай...

— Думаем про нашэ *майбут-*

Думка тая пра будучыню ўсё ж такі асталася вельмі сакрэтнай. Суразмоўца здзівіўся да таго, як гэта я трапіў у ix закутак. А мне давялося засумаваць пра нашу тутэйшую атамізацыю, пра наша раз'яднанне, і галоснае, і сакрэтнае. Не трэба здагадвацца, як мы самі паскараем тое наша майбутнэ...

запушчаных, у тым ліку і найбагацей аздобленая калісь хата, і шэраг іншых хат, і шэраг гаспадарчых будынкаў. З недаверам фіксую, што дарога з Москаўцаў у Краснае Сяло пакрытая вузкаватым жвіровым насцілам; перасякаючая яе дарога з Чахоў-Заба-

рабочых, ёсць і госці больш высокага

нэ, — заяўляе мой субяседнік.

У Москаўцах шмат будынкаў лотных у Круглае таксама жвіро-

Пянькі пакінутыя дрывасекамі каля Краснага Сяла

мінкі і іншыя сямейныя ўрачыстасці; пачастунак прывозяць з Кляшчэль. Адзін з мужчын паказвае будыначак пажарнага дэпо, што далей за святліцай. Вульчанскія пажарнікі маюць там саракагадовы "жук", у якім ужо

ў яго бельскага ўласніка, які

акурат там прысутны, такі з ба-

яшчэ новенькая. Ладзяць у ёй па-

I пра святліцу ёсць згадка, яна

Помнік у Красным Сяле

дзіры ў падлозе; за прададзены школьны будынак гміна мела купіць новую машыну, але няма. На маё пытанне, куды выязджаюць пажарнікі на той машыне, чую адказ, што на $3a60\partial \omega$, але не магу даведацца, калі апошні раз выязджалі яны да пажару; калі стане

Падаюся ў напрамку былога школьнага будынка. Падыходжу спярша да будыначка пажарнага дэпо. Дзверы гаража не толькі пад замком, але яшчэ і забарыкадаваны некалькімі пустакамі. Шыльда пажарнай установы валя-

больш суха, мо куды і паедуць...

ецца ў траве побач будынка. Будынак былой школы абнаўляецца грунтоўна і навонкі, і ўсярэдзіне. Будзе новы дах, выліваюцца новыя падлогі, стаяць новыя сцены. Шмат у ім

вая. Навокал гэтых дарог шмат ужо лесу, якога ўзроставы спектр здаецца адлюстроўваць мясцовую міграцыйную дынаміку.

Перад Красным Сялом вясковыя могілкі; заглядаю туды пацікавіцца нейкім мемарыялам забітым у канцы студзеня 1946 года атрадам Бурага трыццаці вазакам, з якіх найбольш, бо дзесяцярых, было менавіта з Краснага Сяла; ніякага мемарыяла там няма. Але з аднаго боку могілак ёсць участак адвентыстаў сёмага дня, дзе на намагільніках няма крыжоў. Імёны пакойнікаў здаюцца паказваць, што спачатку былі яны хрышчаны ў Царкве. Ды шыльдачкі з прозвішчамі новапамерлых толькі на ножках ад крыжоў; мабыць пахавальныя фірмы прывозілі шыльдачку прымацаваную да крыжа, а ўжо самі сямейнікі ссякалі верх таго крыжа...

Ці Краснае Сяло сапраўды краснае? У агульнасці можна сказаць, што так. Вось маю ўвагу прыцягнула адмысловая брама на адзін з панадворкаў, аздобленая сасновымі стваламі на каменных падмурках. Насупраць гэтай хаты мужчына сталага ўзросту малюе металічны плот. Пытаю яго пра суседскі плот, ён раіць мне звярнуцца за гэтай справай да самога гаспадара, які неўзабаве выйдзе на вуліцу. Яшчэ прашу слова пра будынак былой школы. У адказ чую, што найлепш пра гэта спытацца ў Боцьках у гміне, а той гаспадар, што тым будынкам апякуецца, бярэ з яго што яму спатрэбіцца.

Творцам згаданай арыгінальнай брамы з'яўляецца пан Стэфан Шмурло. Зрабіў ён яе з рознай металічнай непатрэбшчыны, сасновых сукаватых ствалоў, а далікатную дахавую драніцу выстругаў з асіны. На пытанне, ці ён, адораны неардынарным мастацкім талентам, займаецца вырабам нейкіх іншых мастацкіх вырабаў, адказвае адмоўна. Неўзабаве за ім паказваецца ягоная жонка і, падазраваючы ўва мне нейкага яму новага кампаньёна, з ксанціпаватай строгасцю прыгадвае яму пра ягоныя абавязкі; не толькі легендарны афінскі Сакрат меў туга для свабоднага палёту сваіх думак...

У цэнтры вёскі помнік згаданым краснасельскім вазакам. Выглядае ён так, быццам надпіс на ім быў рэтушаваны, быццам зніклі нейкія нявыгадныя моднаму на "акопах святой Тройцы" дамінантнаму культу дэталі. Асталіся дата, прозвішчы і прабелы... Белыя плямы. Новыя.

> Заглядаю на школьны панадворак і душа ные ад выгляду былой школы. Быў жа я там, здаецца, не так і даўно, мо пятнаццаць гадоў таму. Былі там яшчэ прыстойныя вокны і дзверы, былі яшчэ школьныя падручнікі; некалькі беларускіх кніжак, што тады валяліся на падлозе, прыхапіў я з сабою. Цяпер таго будынка не пазнаць: чорнымі дзірамі зеўраюць голыя аконныя і дзвярныя праёмы, ды 1 сцены пачарнелі. Да самога бу дынка я нават не падходзіў хто ведае, ці нешта на галаву не звалілася б... Будынак на задворках краснай вёскі, таму ён яе занадта і не брыдзіць.

> З Краснага Сяла цікавасць кіруе мяне ў бок Кнарыд. Дарогу паміж гэтымі вёскамі можна рэкамендаваць усім, хто зацікаўлены губляннем сваіх лішніх кілаграмаў. Насціл там з копнага пясочку, які вельмі рэдка ўдаецца абысці. Дарога вядзе праз лес розных пакален-

няў. Ёсць там лес перыяду сацыялістычнага будаўніцтва, ёсць лес перыяду рыначнай эканомікі, лес еўрасаюзны. І нават такі лес, які з вялікім праўдападабенствам можна звеставаць.

Новыя ўлады гуртка ПСН

Восьмага красавіка г.г. адбыўся справаздачна-выбарчы сход Павятовага гуртка Польскага саюза невідучых (ПСН) у Гайнаўцы па вул. Ю. Пілсудскага, 10 А. Удзельнічалі ў ім м.інш. намеснік старосты Гайнаўскага павета Андрэй Скепка і кіраўнік Павятовага цэнтра дапамогі сям'і Павел Шыманюк.

Справаздачу з чатырохгадовай дзейнасці гуртка зрабіў старшыня Павятовага праўлення ПСН Януш Пух. Яна была ўсебаковая і багатая. Высока ацаніла працу гайнаўскага гуртка ПСН Акруговая рэвізійнага камісія ПСН у Беластоку. Удзельнікі сходу адзначылі вялікую ангажаванасць членаў павятовага праўлення ПСН у галіне дапамогі людзям невідучым або тым, якія вельмі слаба бачаць. Пра такіх людзей, якія шчыра дапамагаюць іншым, так пісаў польскі паэт Адам Аснык: Для сэрцаў шляхетных найбольшай раскошай, калі іншым радасць у нядолі прыносяць.

Сход выбраў новае праўленне гуртка ПСН у Гайнаўцы: Аліцыя Леанюк (старшыня), Януш Пух (намеснік старшыні), Тэрэза Астроўская (сакратар), Галіна Шыманская (скарбнік) ды Ева Барысавец і Ніна Нязнанская (члены праўлення). Дэлегатам на ваяводскі з'езд ПСН выбралі Януша Пуха.

Новавыбранае праўленне гуртка ў свой план дзейнасці ўпісала першнаперш цеснае супрацоўніцтва з самаўрадавымі ўладамі і няўрадавымі арганізацыямі.

Збірайце зёлкі

Зараз вясна і ў вёсках на Гайнаўшчыне пачалі працаваць пункты скупкі лекавых зёлак суполкі "Руно" ў Гайнаўцы. Таму збірайма зёлкі. Гэты занятак выгадны і карысны. Вопытныя збіральнікі маюць магчымасць зарабляць. Дастаткова хацець, здабыць крыху ведаў пра лекавыя расліны і пра спосабы іх сушэння.

Калі збярэм больш зёлак, тады на нашым рынку будзе больш зёлкавых лякарстваў, касметыкі, вітамінізаваных сіропаў, сумесяў і г.д. Будуць і прыправы для страў, адвары, напоі.

Зараз "Руно" плаціць за кілаграм сушанага карэння дуброўкі 15 злотых ды карэнне лопуху — 8 зл., дзьмухаўца — 10 зл., аеру — 12 зл., крапівы — 5 зл., ягад ядлоўцу — 6,50 зл., лісця брусніцы — 10 зл., кары каліны — 7 зл., крушыны — 2 зл. і дуба — 1,50, а зелля амялы — 1,80 зл. за кілаграм. Можна збіраць парасткі сасны, кілаграм якіх каштуе 9 зл. За пупышкі таполі плацяць 7 злотых, а за пупышкі бярозы — 30 злотых.

У маі, чэрвені і ліпені, а таксама ў жніўні і верасні будзе процьма зёлак і можна будзе даволі шмат зарабіць. Дык збірайма зёлкі! (яц)

Застрэлілі зубра

Напрыканцы сакавіка г.г. на полі каля вёскі Амелянец (Камянецкі раён) браканьер застрэліў зубра. Вестка пра гэтае злачынства паявілася ў беларускіх СМІ толькі ў красавіку. Міліцыя распачала следства ў гэтай жа справе ў палове мінаючага месяца. Вартасць застрэленага зубра выцанілі на каля 10 мільёнаў рублёў.

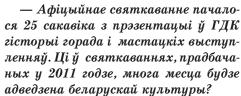
Пётр БАЙКО

Размова з нававыбраным восенню мінулага года бурмістрам Гайнаўкі Ежы Сіракам.

Прамысловасць ці турызм?

— У гэтым годзе адзначаем 60-годдзе прысваення Гайнаўцы гарадскога права. Як бы Вы ацанілі гэты перыяд, маючы на ўвазе шанцы Гайнаўкі і іх выкарыстанне?

— Несумненна Гайнаўка выкарыстала шанцы, якія паявіліся ў апошніх 60 гадах як у галіне развіцця прамысловасці, так і развіцця інфраструктуры і жыллёвага будаўніцтва. Самы бурны рост прамысловасці, у галоўным дрэваапрацоўчай, адбыўся ў 1950-1970-х гадах, калі былі створаны новыя месцы працы, лічаныя ў тысячах. Апошнім часам разбудоўваецца гарадская інфраструктура. Гайнаўка — павятовы горад і гэта таксама дае дадатковыя шанцы развіцця.

— Я не ўяўляю Гайнаўкі без беларускай культуры і таму яна будзе прысутная ў час святкаванняў. У гэтай справе больш падрабязна зарыентаваныя працаўнікі Гайнаўскага дома культуры. Аднак мы таксама адкрытыя на новыя прапановы з боку беларускіх арганізацый, якія хацелі б уключыцца ў святкаванні.

— У ГДК працуе выстаўка праектаў гербаў горада Гайнаўкі, выкананых дашкольнікамі і вучнямі гайнаўскіх школ. Ці не прадбачваецца змена герба горада?

— Калі будуць прапановы ад жыхароў горада, каб памяняць герб, будзем разглядаць гэтае пытанне. Сённяшні герб, хаця быў прыняты Радай горада, папраўдзе з'яўляецца знакам і не адпавядае прынцыпам геральдыкі. Сярод праектаў, якія выканалі дзеткі, ёсць цікавыя працы. Аднак з канкрэтнымі прапановамі могуць выйсці нашы мастакі і іншыя асобы і на падставе самых цікавых праектаў можна было б стварыць герб згодны з прынцыпамі геральдыкі.

— У гэтым годзе Вы будзеце ў гапоўным рэалізаваць інвестыцыі і праекты падрыхтаваныя Вашым папярэднікам. Якія Вашы планы наконт інвестыцый у горадзе ў бліжэйшы час?

Вельмі патрэбная спартыўная пляцоўка "Орлік" пры Падставовай школе № 3, бо ў квартале Юдзянка няма спартыўных пляцовак. Плануем старацца атрымаць сродкі на будову пляцоўкі ў 2012 годзе. Калі ў дзяржаўным бюджэце будуць сродкі на будову белых "Орлікаў", то будзем хадайнічаць за грошы на выкананне гарадской коўзанкі. Бярэм пад увагу збудаванне мабільнага катка, які быў бы мантаваны на спартыўнай пляцоўцы пры Комплексе школ № 1 або збудаванне стацыянарнага катка ў іншым месцы. Стараемся таксама, каб у Гайнаўцы ўзвесці станцыю па рэгазіфікацыі звадкаванага прыроднага газу, каб жыхарам прыватных дамоў даць магчымасць карыстацца ім для абагравання. Калі б пазней удалося давесці ў Гайнаўку прыродны газ, можна было б падключыць газаправод да гэтай станцыі і пампаваць па пракладзенай раней сетцы. Ёсць прадпрыемствы зацікаўленыя такой інвестыцыяй і я перакананы, што знойдзецца фірма, якая ра-

Фота Аляксея МАРОЗА

шыцца рэалізаваць у нашым горадзе такую інвестыцыю. Будзем таксама хадайнічаць за сродкі на будову ў Гайнаўцы новых дарог г.зв. "схетыновак". Ёсць самыя вялікія шанцы, каб у рамках гэтага праекта атрымаць грошы на мадэрнізацыю дарог, якія спалучаны з ваяводскімі артэрыямі. Паралельна плануем таксама будаваць і мадэрнізаваць дарогі ў жыллёвых кварталах.

— A як справы маюцца з раней запланаванымі інвестыцыямі, рэалізацыя якіх яшчэ не распачалася?

– Ёсць падрыхтаваная дакументацыя і мы выступалі ў рамках Рэгіянальнай праграмы за сродкі на будову спартыўнага комплексу на тэрыторыі Асяродка спорту і рэкрэацыі, але наша прапанова не стрымала ўсіх крытэрыяў набору і была адкінута. Аднак будзем выступаць за грошы з іншых крыніц фінансавання, каб узвесці будынак са спартыўнымі пляцоўкамі, гатэлем на 50 месц, канферэнц-залай і офіснымі памяшканнямі. Што тычыцца вадасховішча, якое хочам будаваць побач вуліцы Паддольнай, то мы цяпер апрацоўваем дакументацыю на яго выкананне і вядзем размовы з Ваяводскай управай меліярацыі і воднага абсталявання ў справе гэтай інвестыці.

— Балючая праблема, якая непасрэдна кранае хіба большасць жыхароў Гайнаўкі, гэта адны з самых высокіх на Падляшшы цэн цеплавой энергіі, якой карыстаюцца перш за ўсё жыхары блокаў і ўстаноў. Ці ёсць шанс, каб у бліжэйшым часе панізіць гэтыя цэны, якія ў галоўным вызначае прыватная суполка "Rindipol", што прадукуе большасць цеплавой энергіі ў горадзе?

— Цяпер "Kindipol" прадукуе менш цеплавой энергіі, чым гэта было раней. Жыллёвы квартал "Мазуры", увесь буйнапанельны квартал, распаложаны па вуліцы Ліпавай і частка блокаў, што знаходзяцца па вуліцы Баторыя цяпер абаграваюцца цеплавой энергіяй з кацельні ў квартале "Мазуры". Ёсць патрэба пастаяннай мадэрнізацыі ліній перасылкі цеплавой энергіі, каб кошт яе транспарту меншаў, бо многія з гэтых ліній устарэлыя. Але гэтым будзе займацца Прадпрыемства цеплавой энергіі. Утрыманне гарадской кацельні ў квартале "Мазуры", якой уласнікам з'яўляецца Прадпрыемства цеплавой энергіі, дае гарантыю стабілізацыі цэн цеплавой энергіі ў Гайнаўцы. Ёсць таксама шанц на паніжэнне цэн, калі суполка "Rindipol" паставіць генератары электрычнай энергіі, а ёсць нават магчымасць атрымаць дафінансаванне на гэтую інвестыцыю.

— Хаця гаворыцца, што аслабленне гаспадаркі ў Польшчы ўжо мінае, то ў Гайнаўцы надалей многа асоб астаецца без працы і маладым, якія толькі што ўваходзяць на рынак працы, таксама цяжка знайсці работу. Якія шанцы на новыя месцы працы ў горадзе?

— Мы робім усё магчымае, каб прыцягнуць інвестараў да нас, аблегчыць інвестыцыйны працэс і спрычыніцца да стварэння новых месц працы. Я маю надзею, што вялікая інвестыцыя суполкі "Пронар" будзе ў Гайнаўцы рэалізаваная (зараз гэтае прадпрыемства з'яўляецца ўлас-

нікам участкаў у Гайнаўцы, адведзеных пад прамысловую дзейнасць — А. М.). Цяпер суполка "Фортэ" канчае ўстаноўку новых машын у мэблевай фабрыцы. Гэтыя інвестыцыі — шанц на новыя месцы работы. Будзем таксама шукаць інвестараў для будавання гатэляў на вызначаных для гэтага ўчастках побач пушчы.

— Якой дарогай павінна пайсці Гайнаўка: ці ў напрамку развіцця турызму, ці развіцця прамысловасці?

— Гайнаўка павінна ўмела спалучаць адно і другое. Мы не можам адмовіцца ад дрэваапрацоўчай прамысловасці, бо ў гэтай галіне Гайнаўка гэта брэнд, а я думаю, што інвестыцыя суполкі "Пронар" у Гайнаўцы спрычыніцца, што горад наш таксама будзе моцны ў галіне машынабудаўнічай прамысловасці. Аднак трэба ўсё зрабіць, каб таксама развівалася ў нас турыстычная інфраструктура. Я перакананы, што будова гэтэльна-рэкрэацыйнай інфраструктуры можа зрабіць Гайнаўку таксама цікавым месцам на турыстычнай карце Польшчы.

— Раней з гарадскога бюджэту дафінансоўвалася дзейнасць кіно ў Музеі і асяродку беларускай культуры ў Гайнаўцы. Ці не прадбачваецца аднаўленне ранейшай фінансавай падтрымкі, паколькі ў хуткім часе мае распачацца ў музеі рамонт кіназалы, у галоўным за сродкі Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі?

— Я не бачыў ніякага прашэння ад Музея і асяродка беларускай культуры ў справе дафінансоўвання дзейнасці кіно, а калі такое будзе, дык будзем яго разглядаць.

— У Гайнаўцы апошнім часам ёсць намнога больш ахвотных, чым месц у дзвюх групах, якія пры адным з садкоў працуюць як яслі. Ці не прадбачваюцца новыя гарадскія яслі і павелічэнне колькасці месц у гарадскіх прадшколлях?

— Адкрыццё новых ясляў у Гайнаўцы цяпер немагчымае, а адна дадатковая прадшкольная група будзе адкрытая з верасня гэтага года. Калі Спецыяльная школа будзе пераведзена ў будынак, які зараз належыць да Комплексу прафесійных школ, магчымым стане адкрыццё новага прадшколля ў частцы будынка, які зараз займае Падставовая школа № 2, але не хутчэй як ад верасня 2012 года.

 Дзякую за размову і жадаю поспехаў у карысць горада Гайнаўкі.

Тута́рыў Аляксей МАРОЗ

Калі перад самаўрадавымі выбарамі Рады Нараўчанскай і Гайнаўскай гмін прагаласавалі супраць прапанове павелічэння Белавежскага нацыянальнага парку (БНП), згодна з Белавежскай праграмай развіцця, многія жыхары вёсак разлічвалі, што прынамсі на нейкі час дыскусія ў гэтай справе прыціхне. Аднак асяроддзі, якія змагаюцца за строгую ахову Белавежскай пушчы, а якія нашае насельніцтва ўмоўна называе эколагамі, перанялі ініцыятыву і сталі збіраць подпісы пад праектам змены закону аб ахове прыроды.

Прадбачваецца ў ім між іншым, што ў справах павелічэння нацыянальных паркаў будуць толькі брацца пад увагу выказванні мясцовых самаўрадаў, але не будуць яны ўжо вырашальнымі і парк будзе можна пабольшыць нават пры адмоўным стаўленні гмінных, павятовых ці ваяводскіх радных. Мае суразмоўцы звярталі ўвагу, што подпісы пад грамадзянскім праектам часта збіраліся, спасылаючыся на неабходнасць спынення ў Белавежскай пушчы высечкі старых дрэў. Галасамі ўсіх сеймавых клубаў законапраект аб ахове прыроды быў накіраваны на разгляд сеймавымі камісіямі. На Гайнаўшчыне гаворыцца, што законапраект карыстаецца падтрымкай урада РП, аднак мясцовыя прадстаўнікі кааліцыйных партый пераконваюць, што законапраект толькі разглядаецца ўрадам, які яшчэ не вызначыўся ў гэтай справе.

 Новы законапраект у справе аховы прыроды гэта крок назад. Хаця абяцаюць нам, што не падтрымаюць ініцыятывы эколагаў, то ўсе сеймавыя клубы ў першым чытанні прагаласавалі за грамадзянскі праект эколагаў і скіравалі яго на разгляд у камісіях. Прыхільнікі законапраекта, якія сабралі 250 тысяч подпісаў у яго падтрымку, гавораць, што Белавежскую пушчу вырэзваюць пад корань. Мабыць з ліку тых, што паставілі свой подпіс пад праектам, толькі 10% было ў Белавежскай пушчы, — заявіла войт Гайнаўскай гміны Вольга Рыгаровіч. — Мы будзем хадайнічаць, каб гэты праект быў у Сейме адхілены. Будзем запрашаць на размовы парламентарыяў, хочам рассылаць паслам фільмы аб Белавежскай пушчы, дзе паказана, як у Дзяржаўных лясах ахоўваецца пушча. Калі трэба будзе, паедзем пратэставаць перад Сеймам і будзем апеляваць у Страсбург.

— Трэба супрацьстаяць новаму законапраекту, бо хутка нам ліквідуюць прадпрыемствы, маладыя выедуць ад нас, а старыя паўміраюць. Тады Белавежскі парк застанецца караедам, — сказаў солтыс Трывежы Канстанцін Салавянюк. — Павелічэнне парку без згоды мясцовага насель-

ніцтва гэта дыскрымінацыя людзей, якія тут жывуць. Нашы продкі здаўна ахоўвалі Белавежскую пушчу.

Ахвотна і крытычна аб законапраекце выказваюцца перад парламенцкімі выбарамі прадстаўнікі агульнапольскіх партый як з Гайнаўшчыны, так і з іншых рэгіёнаў Падляшскага ваяводства. У актавай зале гайнаўскага замясцовага аддзялення Політэхнічнага інстытута ў Беластоку выступалі ўжо перад жыхарамі Гайнаўшчыны паслы ад Саюза левых дэмакратаў ды Права і справядлівасці.

- Клуб ПСЛ будзе ў Сейме галасаваць супраць праекта змены пастановы аб ахове прыроды, заявіў на сустрэчы з пасламі ад Саюза левых дэмакратаў ваяводскі радны Мікола Яноўскі і прасіў, каб такую дэкларацыю далі паслы ад СЛД. Аднак сабраныя даведаліся, што сярод паслоў СЛД ёсць розныя меркаванні наконт аховы прыроды і гайнавяне не атрымалі ад Саюза левых дэмакратаў канкрэтных гарантый як прагаласуюць іх парламентарыі.
- Я за аховай Белавежскай пушчы, так як усе людзі, але рашуча супраць змены пастановы аб ахове прыроды. Цяпер можна ж уводзіць новыя формы аховы прыроды і няхай міністр асяроддзя запрапануе такія праграмы збалансаванага развіцця пушчы, на якія самаўрады згодзяцця, сказаў бурмістр Гайнаўкі Ежы Сірак і заадно лідар павятовых структур СЛД на Гайнаўшчыне.
- Гэта войт і радныя ведаюць найлепш, што самае карыснае паасобным тэрыторыям. Самаўрады ў паразуменні з міністрам асяроддзя павінны прымаць рашэнні ў справе Белавежскай пушчы, лічыць ваяводскі радны Мікола Яноўскі, адзін з лідараў сялянскай партыі ПСЛ у Падляшскім ваяводстве.
- Мы супраць большання тэрыторыі Белавежскага нацыянальнага парку і супраць грамадзянскага праекта змены пастановы аб ахове прыроды, сказаў ваяводскі радны Генрык Лукасевіч, які ўзначальвае павятовыя структуры ПіС у Гайнаўцы. А пасол Кшыштаф Юргель, намеснік старшыні сеймавага клуба

ПіС, будзе пекраконваць клубных сяброў, каб не падтрымалі прапановы эколагаў.

— Становішча гайнаўскіх структур Грамадзянскай платформы — простае і зразумелае. Пашырэнню парку — так, але з пашанай і ўлікам становішча мясцовых самаўрадаў, у рамках цяперашняга заканадаўства, — заявіў Веслаў Раковіч, лідар павятовых структур ГП на Гайнаўшчыне. На сустрэчу з гайнавянамі маюць яшчэ прыехаць парламентарыі ад ГП.

Мясцовыя назіральнікі штораз часцей гавораць, што сустрэчы і новыя прапановы ў справе аховы Белавежскай пушчы адбываюцца ўжо ў рамках неафіцыйнай кампаніі перад парламенцкімі выбарамі. На Гайнаўшчыне прадстаўнікі амаль усіх асяроддзяў крытыкуюць новы законапраект, нават і тыя асобы, якія мінулай восенню падтрымлівалі прапанову Міністэрства асяроддзя. Жыхары Гайнаўшчыны разумеюць, што калі не будзе патрэбная згода мясцовых самаўрадаў, то ў хуткім часе БНП можа быць пабольшаны на ўсю пушчанскую тэрыторыю, а кампенсацыя можа быць намнога меншай, чым нават тая, што прапанавалася ў мінулым годзе (на ўсю Белавежскую праграму развіцця мелі быць выдаткаваны 75 мільёнаў злотых з Нацыянальнага фонду аховы асяроддзя і воднай гаспадаркі). Міністэрства асяроддзя плануе ў бліжэйшых гадах выдаткаваць толькі 11 мільёнаў злотых з Нацыянальнага фонду аховы асяроддзя ў гмінах Гайнаўскага павета. Па 2 мільёны злотых у якасці датацый маюць атрымаць жыхары Белавежскай, Гайнаўскай і Нараўчанскай гмін на будову ачышчальных установак бытавых сцёкаў і мантаж сонечных калектараў для абагравання вады. 5 мільёнаў злотых маюць быць запрапанаваны ўсім самаўрадам Гайнаўскага павета ў якасці пазык на карысных умовах.

Нядаўна падляшскія парламентарыі Роберт Тышкевіч і Владзімеж Цімашэвіч падрыхтавалі праект праграмы "Ураўнаважанае развіццё рэгіёна Белавежскай пушчы", якая з 2014 года мела б быць фінансаваная еўрасаюзнай праграмай "Развіццё ўсходняй Польшчы". Прапануецца, што гэтыя сродкі, размерам у дзесяткі мільёнаў еўра, ішлі б на інвестыцыі ў ахову асяроддзя, на мадэрнізацыю дарог, будову санаторыяў, ці на навуковую і адкукацыйную дзейнасць. Цяжка зараз пазбегнуць уражання, што прапанова пасла Тышкевіча і сенатара Цімашэвіча з'яўляецца альтэрнатывай для законапраекта, які запрапанавалі эколагі. Сам сенатар Владзімеж Цімашэвіч не скрывае, што ён прыхільнік больш строгай аховы Белавежскай пушчы і прапануе шукаць паразумення, якое дазволіла б павысіць стандарт аховы пушчы, а адначасна дапамагло б мясцоваму насельніцтву, якому прапануе карыстацца разнароднай дзяржаўнай і еўрасаюзнай падтрымкай. Крыху раней міністр асяроддзя Анджэй Крашэўскі запрапанаваў таксама супольныя размовы паміж самаўрадамі Гайнаўшчыны, навуковымі працаўнікамі, эколагамі і леснікамі ў рамках "Зялёнага паразумення ў карысць аховы Белавежскай пушчы". Усе бакі выявілі ахвоту супрацоўнічаць, але новая ініцыятыва эколагаў, якая ўжо трапіла ў Сейм, не спрыяе такім размовам.

Новы дырэктар нацпарку

Мікалай Бамбіза быў назначаны на пасаду генеральнага дырэктара Дзяржаўнага нацыянальнага парку "Белавежская пушча" ў маі 2001 года і працаваў на ёй да студзеня гэтага года. Увесь гэты час быў моцна крытыкаваны, асабліва эколагамі, якія не пакідалі на ім сухой ніткі. М. Бамбізу 21 студзеня г.г. замяніў Аляксандр Шарында — яго аднадумец, як інфармавалі беларускія СМІ. I, вось, ужо 5 красавіка г.г. па загадзе Праўлення справамі прэзідэнта Рэспублікі Беларусь быў назначаны новы генеральны дырэтар ДНП "Белавежская пушча" Аляксандр Буры, які дагэтуль узначальваў дзяржаўную лясную гаспадарку "Краснасельскае", што ў Мінскай вобласці. Новы дырэктар быў прадстаўлены працаўнікам парку ўжо на наступны дзень пасля назначэння. А. Шарында з'яўляецца зараз намеснікам генеральнага дырэктара па ідэалогіі. Як адрэкамендуе сябе новы дырэктар парку — пакажа найбліжэйшы час.

Пётр БАЙКО

Новы камендант паліцыі ў Гайнаўцы

1 красавіка ваяводскі камендант паліцыі ў Беластоку інспектар Ігар Парфянюк прызначыў на пасаду павятовага каменданта ў Гайнаўцы падінспектара Януша Мікіціна. Яму 47 гадоў. Нарадзіўся ў Рудзе-Шлёнскай. Першыя крокі ў сваей прафесійнай кар'еры ставіў на камісарыяце ў родным горадзе ў 1987 годзе. Затым у той жа часці атрымаў павышэнне на пасаду намесніка каменданта. Тым часам закончыў Вышэйшую паліцыйную школу ў Шчытне, здабываючы афіцэрскае званне і тытул доктара гуманітарных навук на Шлёнскім універсітэце. Раней закончыў юрыдычны факультэт Вроцлаўскага ўніверсітэта. Да 2010 года працаваў функцыянерам паліцыі ў Шлёнскім ваяводстве. У 2011 годзе быў назначаны першым намеснікам каменданта Павятовай камендатуры паліцыі ў Сямятычах, а цяпер выконвае абавязкі павятовага каменданта ў Гайнаўцы.

(yc)

Новыя дарожныя ўказальнікі

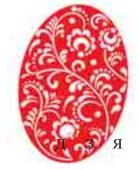
Нядаўна ў Нараўцы (Гайнаўскі павет) паставілі слупкі з новымі белымі ўказальнікамі-дошкамі з лагатыпам Нараўчанскай гміны і назвамі вуліц. 15 красавіка гэтага года я быў у Нараўцы (ля скрыжавання з вул. Гайнаўскай), Водаправоднай (ля скрыжавання з вул. Міцкевіча) і Ціхай (ля скрыжавання з ваяводскай дарогай Юшкаў Груд — Бандары — Нараўка — Навасады). Вуліца Ціхая ў маі мінулага года атрымала новае асфальтавае палатно і тратуар.

Ніколі раней такіх вулічных указальнікаў у Нараўцы не было. Яны прыгожыя і бачныя здалёк. Яны — навінка ў пейзажы найбольшай вёскі ў гміне. Пра гэта паклапаціліся гмінныя ўлады.

(яц)

Л Я

Шэсце ў Вялікі чацвер

У дасвяточны перыяд часта, як старыя людзі, наракаем на стомленасць і недахоп часу. Вядома — навука, гульні, дадатковыя заняткі. Ёсць аднак вялікая грамада дзяцей і маладых людзей, якія з радасцю вітаюць Вялікдзень. Тут найважнейшыя абрады. Святкаванне пачынаецца ўжо ў Вялікі чацвер, калі многія з нас ідуць у царкву, дзе ў гэты дзень духавенства чытае фрагменты Святога пісання паводле дванаццаці апосталаў. Тады станавімся на калені і трымаем у руках запаленыя свечкі. У Беластоку гэты абрад жывы. Хоць вячэрня трывае да трох гадзін, на ёй заўсёды многа дзяцей і моладзі. 21 красавіка ў беластоцкай царкве Святога Духа спявалі тры хары, у тым ліку дзіцячы, у якім да трыццаці дзяўчынак і хлапцоў. Пасля, уся грамада, дзеці і іх бацькі пешшу вярталіся дамоў з запаленымі свечкамі. Шэсце з запаленымі свечкамі, у цёплы вясновы вечар, напамінала часы першых хрысціян. Праўда, удзельнікаў шэсця ніхто не праследаваў як у той гістарычны час, наадварот, прахожыя віталі іх добрай усмешкай. 30PKA

Беларуская народная казка

Жыў дзед, жыла бабка. Была ў іх курачка-рабка. Нанесла курачка яечак поўны падпечак. Сабрала бабка яечкі ў чарапіцу ды паставіла на паліцу. Мышка бегла, хвосцікам махнула, чарапіца ўпала, яечкі пабіліся. Плача дзед, плача бабка, курачка кудахча, вароты скрыпяць, трэскі ляцяць, сарокі трашчаць, гусі крычаць, сабакі брэшуць. Ідзе воўк:

- Дзедка, бабка, чаго вы плачаце?
- Як жа нам не плакаць? Была ў нас курачка-рабка. Нанесла курачка яечак поўны падпечак. Сабрала бабка яечкі ў чарапіцу ды паставіла на паліцу. Мышка бегла, хвосцікам махнула, чарапіца ўпала, яечкі пабіліся.

I воўк завыў. Ідзе мядзведзь:

- Воўк, чаго выеш?
- Як жа мне не выць? Жыў дзед, жыла бабка. Была ў іх курачка-рабка. Нанесла курачка яечак поўны падпечак. Сабрала бабка яечкі ў чарапіцу ды паставіла на паліцу. Мышка бегла, хвосцікам махнула, чарапіца ўпала, яечкі пабіліся. Плача дзед, плача бабка, курачка кудахча, вароты скрыпяць, трэскі ляцяць, сарокі трашчаць, гусі крычаць, сабакі брэшуць. А я брахаць не ўмею, дык і завыў

Выслухаў мядзведзь казку і адарваў сабе хвост. З таго часу і жыве з куртатым хвастом.

Тадэвуш КУНЦЭВІЧ Зайчык

Выйшаў зайчык на прагулку па балоце бегаць, паспяваці, паскакаці і сяброў наведаць. Краем лесу йшла лісіца: — Можам пагуляці? крыўды не зраблю табе я як родная маці. Кажа зайчык да лісіцы: 3 табою не сполка, ты са мною не збяжышся, хопіць цябе колька.

Браткі беларусы

Калі хто сустрэў іх у той дзень на вуліцы, ведаў, што ў сям'і свята. Браты Матэвуш і Янка Іванюкі выглядалі надзвычай элегантна. Але, як гэта кажуць, не адзенне ўпрыгожвае чалавека. Хлопцы старанна падрыхтаваліся і прыгожа, адважна выступілі на сцэне. Матэвуш —

Выступае Матэвуш Іванюю

вучань беластоцкага прадшколля № 14, яго брат Янка ходзіць у "чацвёрку". Ад малога яны сябруюць з роднай мовай. На конкурс "Роднае слова" прыйшлі са сваімі сябрамі і настаўніцамі. Прыйшла таксама іх мама. Вядома, калі мама разам, тады ўсё прасцей, стаіш на сцэне і адчуваеш яе сілу, падтрымку, сэрца. Адплывае хваляванне, не губляюцца словы і думкі, ведаеш як пачаць і як закончыць выступленне.

Нягледзячы на вялікую канкурэнцыю, хлопцы былі заўважаны і запамяталіся з добрага боку. Іх мама сказала нам, што іх сямейка сябруе з нашай газетай. Таму сёння

цёплыя велікодныя словы кіруем у іх бок, каб такім чынам прывітаць усіх нашых сяброў і чытачоў: тых малых, і тых дарослых.

(Адгадай, якая птушка скрываецца пад мянушкай "саліст")

30/1ak Дротнуў сонны ліст. Устаў саліст. Засвістаў, зацёхкаў, Засмяяўся лётка, Хораша́ і звонка

На ўсю старонку. Мы маўчым -

ні слоўка. Хай пяе... (с.....)

Н. Сторажава

Наш слоўнік: золак — świt, дрогнуў — poruszył się, зацёхкаў — wywodził trele, zaterlikał.

Не згубіць сваёй мовы!

падвядзенне вынікаў прадметных конкурсаў, бачу вялікую ўзрушанасць лаўрэатаў і іх настаўнікаў:

— Запамятайце гэтых вучняў, — кажуць настаўнікі. — Магчыма сярод іх будучыя кандыдаты да Нобелеўскай

I звычайна ўсе ўзіраюцца на лаўрэатаў шасці-пяці конкурсаў.

Я аднак сярод лаўрэатаў шукаю кандыдатаў засяроджаных на адным прадмеце. Хопіць завесці з імі гутарку, каб зразумець іх падыход да справы. Аказваецца, што ўсе лаўрэаты па інфарматыцы ў будучыні хочуць стаць камп'ютарнікамі, а тыя, якія сталі лаўрэатамі па мастацтве — мастакамі або дызайнерамі. Тыя, якія дасягнулі поспеху па матэматыцы ці фізіцы, далей мараць

Заўсёды, калі прыходжу на ўрачыстае вывучаць гэтыя прадметы. Аднак у наш час найбольш лаўрэатаў па трох гуманітарных прадметах: па польскай і англійскай мовах ды гісторыі. Яны, у большасці, яшчэ не ведаюць кім хочуць стаць у жылді. Цікавая справа з лаўрэатамі конкурсу па беларускай мове. Амаль усе яны паступаюць на гуманітарныя спецыяльнасці, некаторыя развіваюць моўныя здольнасці. У апошнія гады вельмі часта лаўрэаты па беларускай мове з'яўляющи таксама лаўрэатамі па анлійскай, нямецкай, польскай і рускай мо-

> У час сёлетняга падвядзення вынікаў для гімназістаў я пазнаёмілася з лаўрэаткамі з Дубіч-Царкоўных. У іх школе чатырох лаўрэатаў: трох па беларускай і адна па рускай мовах.

— Дзякуючы конкурсу я пачала ці-

Злева: Мальвінка Мацкевіч, настаўніца Ева Люнда і Дамініка Раманюк

Музыка з кайфам

Будзь вясёлы як вясна, будзь багаты як зямля, будзь здаровы як вада!

Час гэтых віншаванняў ужо за намі, але яны ніколі не губляюць тэрміну прыгоднасці. Добрае слова патрэбнае штодзень. Найбольш добрых

і цёплых слоў чуем пры нагодзе святаў. Вышэйпрыведзеныя словы можам пачуць на Вербніцу, на тыдзень да Вялікадня. У сам Вялікдзень не толькі ўспамінаем імя ўваскрэслага Хрыста, але таксама, на ўзор Калядаў, "калядуем", толькі ўжо з іншымі прыпеўкамі ды з іншымі песнямі. Аднак мэта застаецца тая ж: паспяваць, пажадаць і за гэта нешта ўзяць. Сёння калядоўнікі найчасцей спяваюць за грошы. Калісьці за гэта атрымлівалі перш за ўсё

каўбасу ці цукеркі. Падобная традыцыя захавалася і ў час Вялікадня. У якасці гэтак званага "валачобнага" сустракаем можа не кайбасу, але яйкі — пасхальны сімвал новага жыцця, ці цукеркі. Прытым яйкі наогул крашаныя, каляровыя, размаляваныя. На жаль, традыцыя валачобных спеваў амаль не захавалася і таму, каб вярнуць памяць аб іх, прыпомню прыкладныя валачобныя рыфмаванкі. А вось запісаная ў 1928 годзе ў вёсцы Страшава.

А ў гародзе ды на пераходзе Стаіць ружа чырвоная, Віно ж маё, віно зеляно! [Паўтараецца пасля кожных двух радкоў.

Выйшла-выбегла красна паненка, Красна паненка, на імя Аленка, Вышчыкнула з ружы кветку Ды меркавала к свайму лічыку. — А дай, Божа, такое лічка, Як і з ружы гэта кветка, То пайшла б я за садавода, Бо садавод сады садзіць. Першы садок — ды вішнёвы, Другі садок — ды чарашнёвы,

Трэці садок — краснае паненкі, Краснае паненкі, маладой Аленкі. Гэта песня табе спета, Песня спета проці лета,

А што, панна, за дар дасі? Сорак яек на паўміску, Καŭδαςοю αδκρυжыйшы, Белым сырам завяршыўшы, Віно ж маё, віно зеляно!

Сорак яек, кайбаска і белы сыр смаката! Можа гэта ў сённяшні час не вяршыня мараў малых спевакоў, але варта хаця б з два радочкі запамятаць, каб пра традыцыі мелі шанс помніць і нашы ўнукі.

i_basovka@o2.pl

кавіцца беларускай літаратурай, — кажа Дамініка Раманчук.

— А які твой любімы аўтар?

— Максім Багдановіч, — чую рашучы адказ. І, адчакаўшы хвіліну, Дамініка кажа: — А найбольш яго "Зорка Венера".

Дамініка і яе сяброўка хочуць паступіць у беластоцкія ліцэі. Ці будуць далей вывучаць беларускую мову — яшчэ яны не ведалі. Не ведалі нават што ёсць такая магчымасць. Вучні ўсіх беластоцкіх ліцэяў могуць прыходзіць у III Агульнаадукацыйны ліцэй, дзе па суботах вядуцца міжшкольныя ўрокі па беларускай мове. На іх прыходзіць моладзь з беластоцкіх сярэдніх школ. Яны не толькі дасягаюць поспехаў у навуцы амаль усе становящи лаўрэатамі або фіналістамі конкурсаў па беларускай мове. Яны ўдзельнічаюць у беларускіх мерапрыемствах горада. Гэта таксама добры лек на комплексы непаўнацэннасці для нашай моладзі з вёсак і мястэчак. Тут яны пабачаць, што нельга саромецца свайго паходжання і мовы. Наадварот, за гэта іх будуць любіць і шана-**30PKA**

3 народнага календара -

Варажба супраць плётак

27 красавіка, Градавая серада. У сераду пасля Вялікадня (і пасля Сёмухі) нельга было парушаць зямлю, інакш, верылі продкі, град выб'е збожжа. У некаторых месцах у гэты дзень пасцілі або абыходзілі пасевы з грамнічнай свечкай. На працягу ўсяго паслявелікоднага тыдня не садзілі агародаў, лічылі, што пасевы не будуць удалымі. Таксама забаранялася малоць. Людзі верылі, што з-за гэтага ў сям'і могуць успыхнуць сваркі, а кабеты стануць лішне малоць языком.

У Светлы тыдзень памяталі, каб не забіваць калоў у зямлю, іначай, казалі, можна вярнуць назад маразы.

30 карасвіка, Засімы і Савацея. Гэтых святых лічылі ахоўнікамі пчол. Іх іконкі ахоўваюць дамы пчаляроў, а імёны сустракаем ва ўсіх пчалярскіх замовах. У гэты дзень расстаўлялі вуллі, назіралі таксама за надвор'ем. Калі ў апошні дзень красавіка сонца ўзыдзе ясна — будзе сухое лета, а калі праз хмары дажджлівае.

Польска-беларуская крыжаванка № 18

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з нак лееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў "Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды. Адказ на крыжаванку № 14:

Суп, дар, гак, сука, удод, кот, красавік, сон-трава, аванс. маг, карнет, анёл. Сілас, мір, ар, кніга, гурт, на, падарак, Косава, тавар, Ас, ванна, рукі, сейм, мат, вясна.

Узнагароды, фламастары, выйгралі Юстына Якубюк, Вікторыя Артэмюк, Данель Трачук з Бельска-Падляшскага, Соня Вархол, Дам'ян Таранта з Орлі Віншуем!

Kosz		Żyła	Jamnik		Most				
Nóż	·	Lyia		T	Tata				V
			Atol					Nakład	
			Szum						
Szyszka						Ola	Jol		
Gram	Kromka	>							
				Kolor poma- rańczy					

A59**3B5I**

Валакальнікі ў Крынках

Згуртаванне "Terra Incognita" запрашае 28 красавіка 2011 г. у Крынкі на мерапрыемства з цыкла "У добрай кампаніі"— на сустрэчу з велікоднымі традыцыямі Ой, шлі, увайшлі валакальнікі. Пачатак у 17.00

лакальнікі. Пачатак у 17.00 у зале Публічнай бібліятэкі (вул. Пілсудскага, 2).

ЗАПРАШЭННЕ

Дыскусійны клуб "**АБ-БЫ**" Пагаворым пра

ЧАРНОБЫЛЬ

У праграме прэзентацыя фільмаў:
«Чарнобыльцы»
Ю. Каліны і Л. Валосіка
і «Атамны Астравец»
М. Ваўранюка
Пасля фільмаў запрашаем
на сустрэчу з аўтарамі.

29.04.2011 у 18.00 Пачатковая школа № 4 у Беластоку вул. Чэнстахоўская, ба

Projekt realizowany dzięki dotacji Marszałka Województwa Podlaskiego

ЗАПРАШЭННЕ

Прыбужскія пісанкі

Згуртаванне **Музей малой айчыны** ў Студзіводах і Гмінны асяродак культуры, спорту і адпачынку

ў Мельніку запрашаюць на вернісаж выставы

"**Прыбужскія пісанкі**" ў Студзіводы каля Бельска-Падляшскага (вул. Сасновая, 56) у суботу 30 красавіка 2011 г., на 15.00.

У праграме: сустрэча з майстрамі па роспісе велікодных яек, прэзентацыя каталога "Прыбужскія пісанкі" і канцэрт прыбужскіх калектываў з Машчоны-Каралеўскай, Вілінава, Радзівілаўкі і Нурца-Станцыі. Выстава інаўтуруе VIII Падляшска-палескі фестываль "Там по маёвуй росі" і святкаванне 25-годдзя Музея малой айчыны.

Сардэчна запрашаем на спектакль «Ой, давно, давно»

(Беларускія гісторы з Палляшша)

у выкананні вучняў з Беластока, якія раскажуць гісторыі сваіх бабуляў, дзядуляў і бацькоў — сведкаў падзей, што адбыліся на нашай зямлі.

30.04.2011 г. у 19.00 у Белавежскім асяродку культуры ў Белавежы

> 08.05.2011 г. у 15.00 у Доме культуры ў Крынках

Stowarzyszenie na rzecz dzieci i młodzieży uczących się językabiałoruskiego "AB-BA"

Zrealizowano przy wsparciu finansowym Urzędu Marszałkow skiego Województwa Podlaskiego Тэкст і фота Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

з індэксам на індэксе

- Стыпендыяцкую праграму імя Кастуся Каліноўскага для студэнтаў з Беларусі трэба было б дэпалітызаваць. Польшча павінна выступіць з доўгатэрміновай праграмай, пры ўтрымліванні тае палітычнай форткі так, каб не толькі палітычна рэпрэсаваныя студэнты маглі штудзіраваць у Польшчы, але ўсе, якія хочуць, пасля выканання адпаведных патрабаванняў. Павінны яны таксама мець магчымасць праходзіць стажыроўку ў польскіх установах, прадпрыемствах. Гэты кампанент лічу ключавым у стыпендыяцкай праграме, такое перакананне выказаў дэпутат Роберт Тышкевіч, старшыня парламенцкай групы па справах Беларусі.

Гэтыя словы прагучалі ў час сустрэчы Na indeksie, czyli sytuacja białoruskich studentów, сарганізаванай галоўным чынам Міжнароднай асацыяцыяй студэнтаў юрыстыкі "Elsa" ў беластоцкім Цэнтры імя Людвіка Заменгофа. Апрача дэпутата Тышкевіча і студэнтаў юрыдычнага факультэта Універсітэта ў Беластоку і студэнтаў, прыехаўшых на беластоцкія вучэльні з Беларусі ў выніку рэпрэсій у сваёй краіне, прынялі ў ёй удзел кіраўнік тэлеканала "Белсат" Агнешка Рамашэўская-Гузы, юрыст Хельсінскага фонду правоў чалавека Малгажата Шулека, сакратар Згутавання "Ініцыятыва Вольная Беларусь" Лукаш Граеўскі і адзін са стваральнікаў Руху "За свабоду" Аляксандра Мілінкевіча — Алесь Зарэмбюк. Сустрэча пачалася паказам рэпартажу, зрэалізаванага беластоцкім аддзелам Польскага тэлебачання для тэлеканала "Белсат": Reality show — wybory. Распавядае ён аб прэзідэнцкіх выбарах у Беларусі 19 снежня мінулага года і выніках здарэнняў, якія адбыліся ў той дзень на Кастрычніцкай плошчы ў Мінску пасля дэманстрацыі супраць сфальшавання іх вынікаў. Дэбату пачала Малгажата Шулека:

— Найгоршымі санкцыямі ў адносінах да студэнтаў, якія прымалі ўдзел у супраціве прэзідэнцкім выбарам, было адлічэнне іх з вучэльняў. На думку нашага Фонду, гэта з'яўляецца парушэннем міжнародных пагадненняў наконт права на паўсюдны доступ да вучобы. Праблема, аднак, шырэйшая. Я ўхілялася б перад дыверсіфікацыяй студэнтаў і іншых удзельнікаў пратэстаў.

Адзначыла:

— Адлічэнне студэнтаў з беларускіх вышэйшых школ праводзілася паводле адмінстрацыйных працэдур, якіх сапраўднасць я паддала б сумненню. Найгоршае тут тое, што ад імя быццам бы велічнасці закону студэнты былі пазбаўлены рэальных правоў.

Дэпутат Тышкевіч, за апазіцыйную дзейнасць у 1981 годзе адлічаны з сярэдняй школы, а пасля ў ВНУ двойчы за дзейнасць арыштаваны (у 1984 і 1985 гг.), пераконваў:

- Нельга ствараць простых анало-

гій, пераносіць нашу апазіцыйнасць васьмідзесятых гадоў на беларускія ўмовы. У змаганні беларусам павінна спадарожнічаць наша, людская салідарнасць. Гэта ўніверсальная каштоўнасць.

Прыгадаў, што гэта ў 2006 г. (пасля папярэдніх прэзідэнцкіх выбараў і тагачаснай хвалі рэпрэсій), пры ўладзе ПіС і пры прэм'еры Казімежу Марцінкевічу былі сфармуляваны тры напрамкі падтрымкі дэмакратыі ў Беларусі: падтрымка свабодных СМІ, свабоднай адукацыі і рэпрэсаваных асоб. У іх рамках была створана стыпендыяцкая праграма імя К. Каліноўскага, актыўна пачалі дзейнічаць тэлеканал "Белсат" і Радыё Рацыя ды няўрадавыя арганізацыі ў Польшчы, між іншым Фонд "Wolność i Demokracja" Марка Буцькі, які — як сказаў дэпутат Тышкевіч — з'яўляецца асобай найлепш паінфармаванай у ЕС калі гаворка пра рэпрэсіі ў Беларусі. Дадаў:

— Кожны можа штосьці зрабіць у сваім асяроддзі, каб выказаць пратэст супраць рэпрэсій у Беларусі.

Алесь Зарэмбюк, гродзенскі дэпутат у 2003-2007 гадах, цяперашні студэнт у Польшчы ў рамках праграмы імя К. Каліноўскага, адзначыў:

— Ёсць такія студэнты ў беларускіх вучэльнях, якія супраціўляюцца ўвесь час. Сярод большасці, аднак, пануе канфармізм. Маюць да выбару: або змаганне за незалежнасць, або кар'ера. Праграма імя К. Каліноўскага з'яўляецца прыцягальнай асабліва таму, што студэнты могуць займацца выключна акадэмічнай дзейнасцю.

Агнешка Рамашэўская-Гузы, у тэлебачанні якой працуюць таксама адлічаныя студэнты, уключылася:

 Так ёсць заўсёды, што большасці людзей не хочацца выходзіць перад шэраг.

Прыгадала свой студэнцкі час:

— Я магла быць адлічана шаснаццаць разоў (будучы студэнткай Варшаўскага ўніверсітэта, дзейнічала ў Незалежным згуртаванні студэнтаў зараз пасля яго заснавання; у час ваеннага становішча была інтэрнавана — М. Х.). Два разы запар атрымала я дэканскі водпуск. Увесь персанал Інстытута гісторыі станавіўся на галаве, каб мне яго далі. Аднак, не ўяўляю сабе, каб такой пазіцыяй выказаліся выкладчыкі ўніверсітэта ў Мінску.

Малгажата Шулека:

— Пасля 19 снежня Хельсінскі фонд звярнуўся з адкрытым лістом да рэктараў, каб тыя выступілі з заклікамі да беларускіх вучэльняў, каб не прымянялі рэпрэсій у адносінах да студэнтаў. Той ліст меў працяг у закліку польскай Галоўнай адвакацкай палаты, якая падтрымала сваіх беларускіх калег, абаронцаў рэпрэсаваных. Гэта г.зв. мяккія інструменты, якія, аднак, не маюць вялікага ўплыву на ўладу.

Роберт Тышкевіч:

— Важнай таксама з'яўляецца роля мецэнатаў, дазваляючых актыўнай групе творцаў ці журналістаў функцыянаваць у прафесіі. Людзі мусяць неяк жыць. Мецэнат гэта таксама форма салідарнасці. Можна паставіць пытанне як паспяхова дапамагаць, каб тая дапамога была эфектыўнай.

Успамінаючы аб ідэі пашырэння праграмы імя К. Каліноўскага таксама на ўдзел у ёй не толькі рэпрэсаваных маладых беларусаў, а таксама аб удзельніцтве ў такіх еўрапейскіх адукацыйных праграмах як "Егаsmus" ці "Sokrates", дэпутат заявіў:

— Нават калі ЕС не схоча мець у гэтым удзелу, варта, каб Польшча выйшла з гэтай прапановай. Мусім сёння думаць аб новай будучай беларускай інтэлігенцыі.

Агнешка Рамашэўская-Гузы, аднак, мела сумненні наконт прапановы прэзентаванай Робертам Тышкевічам. Справа ў тым, што — згодна з еўрасаюзнымі патрабаваннямі — пры кіраванні да ўдзелу ў стыпендыяцкіх праграмах прымаюцца пад увагу рэкамендацыі айчынных вучэльняў, у гэтым выпадку беларускіх:

— Баюся прытым вялікай несправядлівасці. Ёсць апаска, што будуць накіраваны, скажам, сваякі дэкана. Я не маю ўпэўненасці, што трэба ісці на такі гнілы кампраміс.

У другой частцы дэбата накіраваная была на больш агульнабеларускія пытанні. Алесь Зарэмбюк:

— Апазіцыя ў Беларусі апынулася ў крытычным становішчы. Застаўся толькі Рух "За свабоду" Аляксандра Мілінкевіча, бо ён не вылучыў свайго кандыдата ў прэзідэнцкіх выбарах. Растуць цэны, а пасля выбуху ў метро кожны думае пра сваю бяспеку. Выбух наступіў дзень да таго, як ЕС хацеў прымяніць у адносінах да Беларусі эканамічныя санкцыі. Эканамічная сітуацыя можа станавіцца горшай і незадаволеныя людзі выйдуць на вуліцу. Або працягнецца яна пяць-дзесяць гадоў, або хутка і нечакана зменіцца. Цяпер ужо больш за 50 працэнтаў беларусаў хоча, каб Беларусь была ў Еўрасаюзе.

Роберт Тышкевіч не меў ілюзій:

— Для Бруселя Беларусь не існуе. Усходняя палітыка для ЕС гэта Расія. Фетышам сучаснай палітыкі з'яўляецца стабільнасць, не дэмакратыя. Дыктатары ў паўночнай Афрыцы давалі ў гэтым рэгіёне свету пачуццё стабільнасці і ўмовы для інтарэсаў. Таму ЕС не хацеў там праводзіць ніякай місіянерскай палітыкі. Падобна ЕС глядзіць на Усход.

Засяроджваючыся канкрэтна на Беларусі, заявіў:

— Эканамічная сітэма ў Беларусі пасля распаду СССР ніколі не рэфармавалася, засталася камандна-размеркавальнай. Гэта можа працягвацца бясконца. На маю думку так не будзе. Раней ці пазней — праваліцца. Цяперашнія апаскі не датычаць апазіцыі, а ўласна гаспадаркі. У эканамічным маштабе Беларусь з'яўляецца скансэнам.

Назваў дынамічнай беларускую гаспадарчую сітуацыю за апошнія месяцы мінулага года і першыя сёлетняга. Пералічыў м.інш., што дэфіцыт у 2010 г. склаў 9,6 млрд. долараў, а ў студзені і лютым гэтага года ўжо 2 млрд. долараў, наступае хуткі рост інфляцыі, а да канца гэтага года Беларусь будзе патрабаваць аж 7 млрд. долараў стабілізацыйнага крэдыту, да таго два беларускія нафтаперапрацоўчыя заводы не дасягнулі рэнтабельнасці.

— Прадбачваецца ў Беларусі цікавы час, — кончыў завяршаючы дэбату дэпутат Тышкевіч.

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

У беларускай

літаратуры няма дому

Вясной святло зусім іншае. Яно пагоднае. Не, інакш. Яно галаграмнае. Яно набывае новыя аб'ёмы, новую глыбіню. У яго можна увайсці й знікнуць. Заблу-каць, за-блукаць... у празрыстасці...

Беларускі чацвер з Алесем Аркушам пачаўся чытаннем фрагмента яго прозы з кніжкі «Брызгалаўка», выдадзенай у 2009 годзе.

Сама сустрэча ў асноўным датычыла літаратурных працэсаў канца XX стагоддзя. Тыя, хто прыйшлі на сустрэчу з рэдактарам часопіса «Калоссе», журналістам Радыё Рацыя, заснавальнікам прэміі «Гліняны Вялес», былі ўражаны як многа можа зрабіць адзін сціплы чалавек. Алесь Аркуш як агню пазбягае самапрэзентацыі і ўсякіх феерверкаў вакол сваёй асобы. Таму сустрэча на кафедры была для некаторых адкрыцпём.

— Тры гады ведаю асабіста чалавека і толькі сёння даведаўся хто ён, — сказаў пасля вечарыны адзін удзельнік.

* * *

Алесь Аркуш асабіста ўдзельнічаў у працэсе ўзнікання новай, апазіцыйнай да савецкай, беларускай літаратуры. Свядома будаваў яе прастору, змагаўся з яе абсурдамі і недарэчнасцямі. Як таленавіты празаік і паэт свой патэнцыял у вялікай

меры прысвяціў менавіта працэсу будавання «літаратурнага дому» і прамоцыі сяброў па пяру.

За часоў БССР літаратура была дзіцём на выхаванні дзяржавы. У 1980-я гады мы пачалі думаць пра нейкую самастойнасць. Пачалося ад літаб'яднання «Тутэйшыя». Памятаю як з Алесем Бяляцкім мы пайшлі да Ніла Гілевіча, каб ён па-бацькоўску блаславіў «Тутэйшых». Гілевіч падняў іх на смех: Тутэйшыя гэта ж людзі, якія не ведаюць хто яны самі, такія прыстасаванцы... Нам аднак хацелася канспірацыі, — успамінае Алесь Аркуш. — Мы тады ўжо чыталі забароненую літаратуру: Аляхновіча, «Тутэйшых» Янкі Купалы, аўтараў «Узвышша». Тыя, дарэчы, гады падполля 1 канспірацыі я ўспрымаю з найбольшай цеплынёй...

Важным стваральным этапам у жыцці пісьменнік лічыць полацкі перыяд. У По-

лацк з'ехаў ён у пачатку 1990-х. На той час жылі там Арлоў, Ластаўка, Жарнасек, Сокалаў-Воюш... 8 траўня 1993 г. у Наваполацку была створана ТВЛ (Таварыства вольных літаратараў), якое заснавала часопіс «Калоссе» і літаратурны прыз «Гліняны Вялес».

— Мы ведалі, што неабходна будаваць прастору для беларускай літаратуры, літаральна ўсё, пачынаючы ад літаратуры, па друкарню і свае кнігарні. Бо была ў нас такая перакананасць: у беларускай літаратуры няма дому. Усё дзейнічае

ўміг. Пасля прыходзяць маладыя і яны адкрываюць нанава зноў ужо адкрытыя дзверы. Мы супрацьдзейнічалі, каб не забіваць цвікоў у вату. У ідэйным плане ставілі на рэгіяналізм і нонканфармізм, — гаварыў госць семінара.

Полацкая зямля была найлепшым грунтам. Хапіла схіліцца, каб падняць з забыцця прозвішчы, вярнуць памяці месцы, падзеі... Ды на іх аснове развіваць беларускі міф. Міф для працэсу стварання і будавання літаратуры — аснова. Алесь Аркуш прыгадаў як ён разам з сябрамі ра-

шылі адзначыць сотую гадавіну нараджэння Юркі Віцьбіча. Яны адшукалі дом, у якім калісьці мог бы жыць літаратар, які пасля апошняй вайны з'ехаў у ЗША. Гаспадар таго дома быў настолькі ашаломлены навіной, што спачатку адрэагаваў агрэсіяй. Ён вылецеў з хаты з вядром, каб абліць вадой дзіўную кампанію...

* * *

Аўдыторыя мела нагоду спытаць пра сучасны стан беларускай літаратуры.

- На сённяшні дзень няма ідэяў у галаве. Усе рэгіянальныя структуры разгромлены. Многія літаратары з'ехалі за мяжу і там толькі некаторыя з іх, як Альгерд Бахарэвіч ці Сяргей Календа, займаюцца творчай працай.
- А як з перспектывы літаратара і аніматара Вы бачыце нашу літаратурную Беласточчыну? спыталі мы.
- Я сам, калі прыехаў першы раз на "Басовішча", быў шакаваны тым, што пабачыў і пачуў. Таксама яшчэ ў 80-я ў "Ніве" друкаваліся мае тво-

ры. Пасля, калі сам сутыкнуўся з рэальнасцю, я зразумеў, што нашы меркаванні наконт Беласточчыны перабольшаныя. Вашы літаратары арыенціраваны на ўсход, яны ўзалежнены ад таго, што дзеецца ў Беларусі. Як не глядзець, як не казаць, мы звязаны адной вяроўкай.

Сустрэча з Алесем Аркушам адбылася 14 красавіка г.г. у Кафедры беларускай культуры. Прысутныя, на жаданне госця, ушанавалі хвілінай маўчання ахвяры тэракта ў мінскім метро. Нягледзячы на цяжкі псіхалагічны стан і жыццёвыя складанасці беларускіх літаратараў, адчувалася нейкая палёгка. Магчыма так спрацавалі радкі прозы Алеся Аркуша, насычаныя добрым спакоем 1 святлом. Здавалася, яны – адлюстраванне таго сонечнага прадвесня, якое, нягледзячы на ўсё, дабівалася ў памяшканне і думкі сабраных.

— Я падумала, што гэта будзе найлепшы ўступ для нашай прэзентацыі, — сказала доктар Лена Глагоўская і зачытала адрэзак паэтычнай прозы Алеся Аркуша:

… Калі аблокі нібыта кранаюць верхавіны таполяў. Калі дрэвы яшчэ голыя, але ўжо абуджаныя. Ахутаныя святлом. Ствалы пасвятлеўшыя, вільготныя ад хвалявання. І яшчэ — святло радаснае. І гэтай радасцю кранае цябе. Як дзявочы дотык. Выпадковы. Нечаканы. Які ты гэта ведаеш — насамрэч інспіраваны, і ад гэтага ведання табе радасна й светла...

Кніжны падарунак ад "Радзімы"

Сакавік для Пачатковай школы і Гімназіі ў Нарве прынёс вельмі важную падзею. У чацвер, 7 красавіка, асветную ўстанову наведалі дырэктар Культурнага цэнтра Беларусі Аляксандр Карачун і яго намеснік Дзяніс Вялічка. Высокія госці прывезлі ў школьную бібліятэку кніжкі, якія перадало Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма". У лісце, накіраваным школьнікам і настаўнікам, старшыня гэтай арганізацыі Максім Дубянок напісаў, між іншым: «"Радзіма" мае гонар перадаць падручнікі і беларускую літаратуру для школы і бібліятэкі. Мы вельмі цэнім Вашую працу, накіраваную на захаванне культуры, этнічнай спадчыны беларускага народа, імкненне да ўмацавання аўтарытэту беларусаў сярод іншых нацыянальнасцей і пашырэння сапраўднага беларускага патрыятызму. Спадзяемся, што гэтая літаратура дасць магчымасць усім, хто цікавіцца Беларуссю, лепш пазнаць яе мову, культуру, будзе служыць добрым дапаможнікам у гэтай справе як сталым людзям, так і моладзі. Мы жадаем усім Вам поспехаў, натхнення і аптымізму, цікавых планаў, мар і магчымасці іх здзейсніць. Будзем рады вітаць Вас на беларускай зямлі».

Варта адзначыць, што сярод перададзеных выданняў былі кніжкі з прыватнай бібліятэкі Уладзіміра Казберука з Мінска, ураджэнца Бандароў.

З сардэчнымі словамі падзякі выступілі дырэктар школы Аліна Асташэўская і настаўніца беларускай мовы Ніна Абрамюк. Пасля госці пазнаёміліся з дзейнасцю школы, даведаліся, што ў школе захоўваюцца беларускія традыцыі, створаны музей спадчыны, ладзяцца выставы і мерапрыемствы, на якіх спяваюцца беларускія песні і чытаюцца вершы беларускіх пісьменнікаў.

Фота ВІКТАРА БУРЫ

У Публічнай бібліятэцы ў Навре. Злева: дырэктар КЦБ Аляксандр Карачун, дырэктар біліятэкі Анна Анджэюк-Савіцкая і бібліятэкарка Ала Сяткоўская

Школьная моладзь падрыхтавала і паказала гасцям мастацкую частку на беларускай мове. Госці былі вельмі ўражаны цёплым прыёмам, кветкамі і запрашэннем часцей наведваць школу.

Пасля школьнай урачыстаці госці наведалі Публічную бібліятэку ў Нарве. Дырэктар Анна Анджэюк-Савіцкая расказала аб мерапрыемствах ладжаных яе ўстановай з прыцягненнем мясцовай моладзі. Беларускія госці падаравалі бібліятэцы выданні твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа і іншых класікаў ды вядомых сучасных беларускіх пісьменнікаў.

На маю думку, такія візіты вельмі патрэбныя. Ва ўмовах, калі паміж культурна-асветнымі ўстановамі Польшчы і Беларусі няма кнігаабмену, кожны кніжны падарунак— каштоўнейшы скарб. Вельмі шчыра дзякую старшыні "Радзімы" Максіму Дубянку і Уладзіміру Казберуку за кніжкі. Будзем спадзявацца, што кінутае ў нашу глебу такое зерне абавязкова дасць плён...

Віктар БУРА

ніцы стала вядома, што пачалася вайна. У штабе "Strzelca" цешыліся, што разам з немиамі пойдзем на Кіеў. Аднак большасць ведала, што вайна гэта бяда. На другі дзень у "штабе" ўжо нікога не было. Трэцяга верасня Ванька пагнаў каня з возам на мабілізацыю ў Крынкі. Адказны за мабілізацыю пан Кшыштофік (доктар ветэрынарыі) сказаў: "Едзь, Яську, дахаты, мы ўжо вайну прайгралі, твой конь яе не выйграе". Вяртаючыся з Крынак Ванька зайшоў да Гляйзера, там даведаўся, што польскае войска не вытрымоўвае нямецкіх танкаў. Хто пагнаў коней з Крынак у Саколку, вярнуўся адзін, збамбілі нямецкія самалёты. Ульяна, ідучы трэцяга верасня ў царкву, прыпомніла колькі няшчасця перажыла ў час першай сусветнай вайны — загінуў муж на нямецкім фронце, пахавала трое сваіх дзяцей у чужой старане. Ульяна малілася, каб Ванька вярнуўся з Крынак, а Бог адхіліў вайну. Ванька вярнуўся дахаты ў той жа дзень.

(Не)шчаслівая трынаццатка (6)

Анатоль ПАРЭМБСКІ

У наступныя дні было толькі відна як ляцелі нямецкія самалёты на ўсход, над чыгункай і шашой скідаючы што і раз бомбы. Збамбілі спакойную Ялоўку, дзе не было ані войска, ані ніякіх аб'ектаў. Заварочваючы, каб яшчэ раз скінуць бомбы, самалёты абстралялі Ванькаву хату, пабіўшы шмат бетонных даховак.

Пасля 15 верасня на прыгорку пасярод лесу паявілася нямецкае войска. Выстралілі некалькі разоў у напрамку шашы Беласток — Ваўкавыск і ад'ехалі ў бок Міхалова. На другі дзень раніцай Ванька прынёс адкульсь тры невялікага калібру гарматнія гільзы. Болей у 1939 годзе немцаў ніхто не бачыў.

У канцы верасня 1939 года паявілася савецкае войска. Большасць насельніцтва цешылася гэтым. Не цешыўся, мусі, толькі бацюшка Касперскі, які гаварыў: "Маем даволі польскай улады. Ну, а савецкай? Пажывём, увідзім". Цешыліся дзеці, бо пайшлі ў беларускую школу, не трэба было ламаць свайго языка. Палякі-асаднікі сваіх дзяцей у беларускую школу пускаць не хацелі, хоць іх было вельмі мала. Навокал былі толькі беларускія вёскі. Палякі жылі толькі на распарцаляванай зямлі былога маёнтка Каліноўскіх, якую называлі Калёнія Мастаўляны, а частку Калёніі — Вырэмбы, дзе было каля дваццаці хатаў.

Савецкая ўлада — пралетарская дыктатура — на большасць людзей глядзела крыва і часта забірала ім усялякую маёмасць. Паявілася такое паняцце як "кулак". Сталі заможных гаспадароў "раскулачваць". І так Ваньку адабралі абмалотны агрэгат — дызельны рухавік з малатарняй — і ніколі яго не аддалі. У асаднікаў-палякаў забіралі і жывёлу, пераважна ўкормленых свіней. Улада прабавала арганізаваць калгасы, да чаго людзі не былі прыхільныя. Пачаліся вывазкі ў Сібір.

Павісла пагроза і над Ванькам. Савецкім уладам стала вядома, што Ульяна кожную нядзелю ходзіць у царкву, а Ванька добра жыве з папом і што быў царскім жандарам. Яго, "кулака", абклалі большым кантынгентам бульбы, збожжа і мяса. Дадалі болей вывезці драўніны з лесу на склад на чыгуначную станцыю ў Бераставіцу. Стала за Ванькам сачыць НКВД. Аднойчы прыехала да Ванькі двух чыноўнікаў і спыталіся ў яго, ці ў 1915 годзе не быў ён у царскай арміі ў ваколіцы Мінска. Па кароткай размове адзін з іх сказаў: "Я цябе пазнаў, Парэмбскі, ты ж у майго бацькі быў на кватэры. Я ж - Сіняўскі!". Без пачастунку, вядома, не абышлося. Ад таго часу да Ванькі ўлады не чапляліся, а частым госцем у Ванькі быў, аказалася, энкавэдзіст Сіняўскі, і часам са сваім камандзірам Арловым. Абодва любілі выпіць, а тады ім развязваліся языкі. Ванька ведаў, калі ўлады маюць каго пакараць, а нават вывезці ў Сібір. Вясной 1941 года Сіняўскі прыехаў і сказаў: "Быў на цябе данос, што ты сказаў на Сталіна "дурань". Можаш мець непрыемнасці". Раіў Ванку выехаць хоць на паўгода, найлепш у Савецкі Саюз. Ванька на гэта згадзіцца не мог, бо ўсе людзі гаварылі, што зноў будзе вайна і прыйдуць сюды немцы.

У пачатку чэрвеня 1941 г. Ванька ўжо ведаў ад Сіняўскага, што ён пастараўся, каб забралі толькі самога Ваньку ў Сібір на так званым праве інтэрнаваных і будзе ён там, пакуль на свеце не будзе спакайней, і будзе там працаваць пад надзорам. Ванькава сям'я пакуль не будзе вывезена. І дадаў, каб Ванька лепш у хаце не начаваў, бо вайна немінучая, а можа быць і хутка. 18 чэрвеня 1941 года прыехалі Сіняўскі з Арловым і паведамілі: "Тваю, Ванька, вывазку перанеслі з 20 на 24 чэрвеня, а вайна вісіць на валаску, мы самі стараемся выехаць адсюль, каб быць бліжэй хаты"

22 чэрвеня 1941 года ад нямецкіх бомбаў гарэў аэрадром у Кватэрах. З Ванькавага поля пажар было відаць як на далоні.

У гэты ж дзень Ульяна, ідучы ў царкву, не ведала ці маліцца за тое, што Бог даў вайну.

(працяг будзе)

Адной з адметнасцей сённяшняй беларускай рэчаіснасці з'яўляецца пошук шляхоў далейшага развіцця Беларусі ў варунках, калі абставіны ўвогуле не сведчаць аб хуткіх зменах цяперашняга становішча. Гэтымі пошукамі займаюцца тыя, хто лічыць сябе апрыёры нязгоднымі з сучасным становішчам. Адным з праяўленняў гэткіх пошукаў можна назваць сайт "Беларусь — наша зямля", што месціцца ў інтэрнэце па адрасе http://nashaziamlia.org.

Стваральнікі сайта называюць яго асветна-адукацыйным і грамадазнаўчым, які прызначаны менавіта беларусам.

Старонка выглядае традыцыйна. Яна падзелена на дзве няроўныя часткі. Першая, левая, месціць выйсці да рубрык, дзе размешчаны разнастайныя дакументы ідэйных натхняльнікаў партала. Яны гучна называюцца дактрынамі. Другая, правая, значна шырэйшая і месціць навінныя паведамленні і абвесткі.

Што ж тычыцца непасрэдна мэт і задач, якія ставяць перад сабой і іншымі, то аб гэтым расказваецца на старонцы "Хто мы. Задачы. Сувязь". "Мы — група энтузіястаў — на ўласныя сродкі вырашылі пачаць, як мы лічым, неабходную справу стварыць і забясьпечыць працу трыбуны, зь якой могуць прадстаўляць свае думкі ўсе тыя, хто лічыць, што беларускі народ — гаспадар сваёй краіны — Беларусі, што Беларусь — гэта наша зямля, — упэўнена сцвярджаюць аўтары партала. — Як аптымальна ўладкаваць яе, каб кожны беларус і ўвесь беларускі народ у цэлым маглі максімальна поўна раскрыць свой жыцьцёвы і гістарычны патэнцыялы вось асноўная тэма, да якой зьвернуты нашыя пачуцьці й думкі".

У адрозненні ад іншых сайтаў падобнай накіраванасці, на "Нашай зямлі"

канкрэтна ўказаны галоўны яго руплівец. Гэта — грамадскі дзеяч, прафесар Алесь Астроўскі з Гродна.

Да ўдзелу ў напаўненні сайта запрашаюцца звычайныя карыстальнікі. Адразу абазначаны тэмы, па якіх прапаноўваецца прэзентаваць матэрыялы. Сярод іх — аналіз грамадскай сітуацыі ў цяперашняй Беларусі; аналіз сітуацыі ў сучасным свеце людзей; уяўленні пра беларускую дзяржаву; уяўленні пра ідэальна ўладкаваную агульналюдскую цывілізацыю, да якой варта імкнуцца; праграма пераходу ад сённяшняй Беларусі да Беларусі будучай, калі зыходзіць з таго, што ўлада нібы ўжо ў нашых руках.

Далей стваральнікі сайта робяць важную агаворку. Іх не цікавіць палітыка. "Мы не плануем займацца палітыкай — сьферай грамадскага жыцьця, зьвязанай з узяцьцем і распараджэньнем улады. Мы ня будзем займацца прапагандай ці РR-ам (бо гэта — палітычныя тэхналогіі)", — кажуць яны. З гэтага вынікае натуральнае пытанне: "Якім чынам можна думаць аб будучай Беларусі, пакідаючы пры гэтым у баку палітыку?".

Пэўна, адной з інтрыгуючых старонак сайта з'яўляецца "Пераможная дактрына". Цікава як там разглядаецца пытанне аб беларускай мове. Аўтары дактрыны лічаць, што ўсёй апазіцыі трэба нацэліцца на істотную, сэнсоўную і рэальную мэту, якой з'яўляецца беларусізацыя ВНУ, для таго, каб патрабаваць яе нават у цяперашняй лукашэнкаўскай Беларусі. Акрамя таго, для такой мэты трэба перафарматаваць усю "аб'яднаную, дэмакратычную" апазіцыю, а калі спатрэбіцца, перагледзець стасункі з заходнімі "добразычліўцамі", якія прымаюць "ганебны ўдзел у беларусафобскай этнацыднай праграме".

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

СБКЈаАрУбЈы

Каложская царква

Найбольш адметнай візітоўкай старажытнай Гародні была і застаецца Каложская царква. "З небам, з Нёмнам, з зямлёю злітая, з сэрцам нашым — Каложа ўзрасла" — пісаў пра яе Уладзімір Караткевіч. З гісторыі забудовы Барысаглебскай царквы, з яе хрысціянскай дзейнасці, што датычыць першых трохсот гадоў існавання, вядома зусім няшмат. Храм быў закладзены на тэрыторыі аднаго з гарадзенскіх пасадаў на пачатку 80-х гадоў XII стагоддзя. Ён — адзіны з культавых аб'ектаў гарадзенскай архітэктурнай школы, што збольшага ацалеў і застаўся радаваць нашчадкаў. Фундатарам забудовы выступіў мясцовы князь Мсціслаў Усеваладавіч, які прысвяціў царкву святым заступнікам — братам Барысу і Глебу. Што датычыць звыклай назвы Каложская, то яна пазнейшая і тлумачыцца наступным чынам. Вялікі князь Вітаўт у 1405 годзе захапіў у палон жыхароў прыгарада Пскова "Каложэ" і пасяліў іх непадалёк ужо існай гарадзенскай царквы. Адзінай крыніцай інфармацыі пра Барысаглебскую царкву да 1738 года з'яўляецца "Хроніка", якую склаў архімандрыт даўняга базыльянскага Каложскага манастыра Ігнат Кульчынскі. Гэтая праца яшчэ належна не ацэнена. Далейшая гісторыя храма больш вядомая.

Найбольшую адметнасць царкве надаюць яе архітэктурныя асаблівасці: выкарыстанне ў муроўцы шліфаваных камянёў рознай велічыні, круглыя слупы ўсярэдзіне, так званыя галаснікі ў сценах, падлога, выкладзеная з маёлікавых плітак. Слова маёліка паходзіць, дарэчы, ад назвы іспанскага вострава Мальёрка, а тэхніка вырабу адмысловых каляровых плітак прыйшла да нас праз Італію. Адрознівалася Барысаглебская царква ад папярэдніх гарадзенскіх храмаў і сваімі апсідамі. Але не будзем заглыбляцца ў нюансы дойлідства. Для нас важна, што

царква перажыла некалькі эпох. Яна бачыла нашэсці галіцка-валынскіх князёў і крыжакоў, змены канфесійнай і нацыянальнай палітыкі, жахлівыя войны і іншыя катаклізмы. Дух займае, калі ўявіць, колькі людзей (сотні тысяч, тысячы тысяч?) складалі тут свае малітвы да Усявышняга, колькі атрымалі хрост, узялі шлюб... А разам з тым царква стаіць у адзіноце. Як пісаў краязнавец Апанас Цыхун:

На кручы — Каложа ў задуме адна Маячыць, бы прывід, смугою спавіты.

Найбольшыя праблемы зрабілі царкве не людзі, а стыхійныя паводкі ў 1853 і 1889 гадах. У выніку першай з іх паўднёвая сцяна з часткай заходняй абваліліся ў Нёман. Страчаныя часткі храма былі заменены лёгкімі драўлянымі канструкцыямі і звычайным дахам. У такім выглядзе царква застаецца дагэтуль. Апошнія гады вакол рэканструкцыі Каложы зламана нямала дзідаў. На гэтую праблему існуе некалькі поглядаў. Ведаючы прыклады варварскай "рэстаўрацыі" ў розных гарадах сённяшняй Беларусі, лепш бы ўнікальны храм не чапалі ўвогуле. Прынамсі, да лепшых часоў.

З Каложскай царквой звязаныя фрагменты і сучаснага беларускага адраджэння. Менавіта каля яе ўсталяваны помнікі "Пагоня на Грунвальд" і камень у гонар Давыда Гарадзенскага. Менавіта ля падножжа царквы адбываліся ўрачыстыя святкаванні бітваў пад Воршай і Грунвальдам, канцэрты бардаў і першыя ў новай Беларусі рыцарскія паядынкі. Тут складалі прысягу на вернасць краіне маладыя беларускія патрыёты. Не было сярод адраджэнцаў васьмідзесятых-дзевяностых гадоў таго, хто не прыйшоў бы са сваёй дзяўчынай да сцен Каложы на нёманскае ўзбярэжжа. Не ведаю, як цяпер...

Старая Гародня— гэта найперш Каложа. Царква "ўся— як край наш, як сон, як вясна". Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Памяткі

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Чуў я ў беларускай перадачы з Беластока выказванні войта Арлянскай гміны і прыяцеляў Арлянскай зямлі, што ў Орлі стаіць ды нішчэе яўрэйская сінагога, а Варшаўская яўрэйская гміна не хоча перадаць будынка пад нагляд і карыстанне ім уладамі Арлянскай гміны. Ці гэта добра? Яўрэі стараюцца ўсё іхняе адабраць ад польскай дзяржавы, хоць ужо за ўсё ім было раз заплачана. Вядома, не ўсё пералічыш на гро-

Пісаў я двойчы ў "Ніве" аб забытай яўрэйскай магіле, але гэтай магілай ніхто не зацікавіўся па сённяшні дзень. Сям'ю яўрэяў сустрэлі былі шуцпаліцаі ў вёсцы Патока Міхалоўскай гміны, прывялі ў лес ля вёскі Бялкі Нарваўскай гміны і там пры мяжы з патоцкім лесам іх расстралялі і закапалі. Пасля вызвалення тою магілай, пакуль была школа ў Патоцы, а яе кіраўніком быў Мікалай Краўчук, апекаваліся дзеткі. Закрылі школу, Краўчук перабраўся ў Беласток, магіла засталася на старым месцы і цяпер, пакуль у жывых Мікалай Краўчук, толькі ён можа паказаць тое месца.

Тут трэба адзначыць, што калі ўлады гміны ў Нарве Гайнаўскага павета даведаліся, што ў лесе каля вёскі Бялкі пахаваны баец Чырвонай Арміі і яго астанкі не былі перапахаваны, дык зрабілі яму надмагільную пліту, абгарадзілі магілу жалезным плоцікам. Тое месца цяпер, належна памечанае, не загіне.

Мо і яўрэйская гміна магла б заняцца месцам, дзе пакояцца іхнія аднапляменцы?

Стоп вандалы!

Тэкст і фота Віктара БУРЫ

У Гайнаўцы вандалы час ад часу паказваюць свае нягодныя ўчынкі і знішчаюць усё тое, што ўпрыгожвае наш горад, які з кожным годам прыгажэе, прытыя прыгожыя выявы цара Белавежскай пушчы здалёк кідаюцца ў вочы і гараджанам, і турыстам, якія наведваюць наш горад.

цягвае айчынных і замежных турыстаў. Гэтыя падонкі нішчаць аўтобусныя прыпынкі і драўляныя лавачкі, падпальваюць пластмасавыя дашкі і г.д. Адным словам свярбяць ім рукі, каб што-небудзь знішчыць, праявіць сваю дзікасць.

Апошнім часам вандалы чарговы раз "заняліся" муляжамі трох зуброў пры мастку на рэчцы Лясной, каля кругавой развязкі вуліц Спартовай і Баторыя. Гэ-

На жаль, нейкія дурылы для двух зубрыных муляжоў пазбівалі рогі і такім чынам папсавалі выгляд дэкаратыўнай скульптуры ў цэнтры горада. Самой паліцыі немагчыма дапільнаваць усіх хуліганаў, дык давайце супольна супрацьставіцца гэтай адмоўнай з'яве. Калі хто заўважыць вандалаў у акцыі, хай патэлефануе на паліцыйны тэлефон даверу па нумары 85-682-50-55. Будзьма разам!

дгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — арабскую пагаворку.

- 1. цагляная альбо каменная сця- $\text{Ha} = 12 \, \_ \, 13 \, \_ \, 3 \, \_;$
- 2. піцерская рака = 17 _ 18 _ 19 20
- 3. фарсістая птушка (*Pavo*) = 25 _ 26 _ 1
- 4. збудаванне для абагравання хаты
- 5. "невясёлы" горад на ўсходзе Украіны = 14 15 16 30 ;

Hiba PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка "Ніва".

Адрас рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2.

ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Старшыня: Яўген Вапа.

Internet: http://niva.iig.pl/

i Administracji.

Рэдактар "Зоркі":

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Ганна Кандрацюк-Свярубская

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.

_	6. праца сейбіта = 22 _ 23 _ 24 _ 6 _ 7 _;
	7. непразрыстая заслона гарызонту,
=	grvio mowe a uvcuius v rous = 29 28

якую можна пусціць у вочы = 29 _ 28 _ 31 11 10 ;

8. навар з лісткоў *Thea sinensis* = 8_9_21_.

10 12 13 19

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцепанюк, Янка Целушэцкі.

Канцылярыя: Галіна Рамашка. Друкарня: "Orthdruk", Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata krajowa

Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały "RUCH" i "KOLPORTER"

na terenie całego kraju. Cena prenumeraty kwartalnej

— 32,5 zł., półrocznej — 65 zł., rocznej — 130 zł.

Нараўка

Новыя ўказальнікі

Нядаўна ў Нараўцы (Гайнаўскі павет) паставілі слупкі з новымі белымі ўказальнікамі-дошкамі з лагатыпам Нараўчанскай гміны і назвамі вуліц. 15 красавіка гэта года я быў у Нараўцы (ля скрыжавання з вул. Гайнаўскай), Водаправоднай (ля скрыжавання з вул. Міцкевіча) і Ціхай (ля скрыжавання з ваяводскай дарогай Юшкаў Груд — Бандары — Нараўка — Навасады). Вуліца Ціхая ў маі мінулага года атрымала новае асфальтавае палатно і тратуар.

Ніколі раней такіх вулічных указальнікаў у Нараўцы не было. Яны прыгожыя і бачныя здалёк. Яны навінка ў пейзажы найбольшай вёскі ў гміне. Пра гэта паклапаціліся гмінныя ўлады.

Крытыка дапамагла

У "Ніве" ад 7 лістапада 2010 года — у допісе "Па дарозе" — я крытыкаваў вонкавы выгляд некаторых міні-пачакальняў на аўтобусных прыпынках ПКС пры рухлівай ваяводскай дарозе з Беластока ў Гайнаўку на тэрыторыі Нарваўскай гміны.

4 красавіка 2011 года я ехаў у Гайнаўку і ўбачыў, што сёлета аднавілі пачакальні-дашкі ў Нарве, Макаўцы, Крыўцы і Ласінцы. Апрача таго дарожныя службы высеклі кусты ў прыдарожных равах і ссеклі каля сотні старых таполяў паабапал артэрыі. Па ўсім відаць, што прадстаўнікі самаўрадавых улад на чале з новаабраным войтам Нарваўскай гміны чытаюць "Ніву" і станоўча адносяцца да крытычных публікацый на яе старонках.

Запрашэнне

Музей і асяродак беларускай культуры ў Гайнаўцы аб'яўляе VII Агульнапольскі фатаграфічны конкурс "Падляшша ў аб'ектыве". Запрашаем усіх аматараў фатаграфавання прыняць удзел у конкурсе. Тэрмін дасылання прац - 30 ліпеня 2011 г. Дэталёвая інфармацыя на сайце http:// muzeumbialoruskie.hajnowka.pl/

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзна-

Адказ на адгаданку з 13 нумара Балея, змена, плач, буй, клей, чэлядзь, Крым, пат, хан, Сумы, сон, Руанда, вочы, чарка, грузд, імам, бас, Бах, разліў, паланэз, Гобі, дзень, мазь, млынар, механік, клюшка.

Рашэнне: Не чаруй дзявочым станам, не чаруй грудзьмі, каб не быў я пакараны Богам і людзьмі.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Лукашу Пацэвічу і Міхалу Байко з Беластока.

Prenumerata z wysyłką za granicę Wpłaty przyjmuje "RUCH" S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734 Prenumerata w redakcji

Planowana ilość numerów "Niwy" w 2011 roku — 52. Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,70 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,70 zł. Przesyłka priorytetowa: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,50 zł, — Ameryka Północ-na, Afryka — 7,20 zł., — Ameryka Południowa — 8,30 zł., — Australia i Oceania — 10,50 zł.

Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika "Niwa", BANK PEKAO S.A. O/Białystol 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 300 egz.

01.05 - 07.05

(22.03. — 20.04.) У маі ў Бараноў закончыцца паласа абмяркоўванняў і раздзелу ўлады ды маёмасці. Пачнецца выгадная плённая работа. Адразу прыйдуць грошы! A следам за імі — вялікая любоў.

(21.04. — 21.05.) Май — час аздараўлення. У службовай сферы вам удасца ўтрэсці ўсе непаразуменні і праблемы, якія ўзніклі раней. У асабістым жыцці таксама магчымае перамір'е і вяртанне пачуццёвасці. З грашыма пакуль яшчэ нягладка, а вось настрой уце-

(22.05.—22.06.) Да Блізнят з новымі партнёрамі прыйдуць і новыя перспектывы. Месяц будзе запоўнены арганізацыйнымі момантамі. Бюджэт удасца дапоўніць, ды, на жаль, пазыкамі. Любоў прыйдзе сама, выпадкова, на адным з маёвых пікнікаў. Ды трэба памятаць, што алкаголь Блізнятам у гэты час — люты вораг!

(23.06. — 23.07.) У прафесійным жыцці Ракаў у гэтым месяцы адбудзецца вельмі ўдалы пераварот, ды і самі яны будуць моцныя, цвёрдыя, энергічныя і проста прыгожыя! У сям'і можа прытрапіцца рознагалоссе, ды хутка іх пагасіць уключэнне сяброў. 3 грашыма праблемы не прадбачваюцца.

(24.07. — 23.08.) У маі Львы знойдуць добры аб'ект для прымянення сваіх прафесійных талентаў, хутчэй за ўсё далёка ад дому. У мінулым застануцца завалы, якія перашкаджалі ў поспеху. Фінансавае становішча стабільнае. Ды вось у асабістым жыцці могуць узнікнуць перабоі. Адзін з іх — працяглае расстанне.

(24.08. — 23.09.) Справы ў Дзеў пачнуць ладзіцца. Памогуць сябры і замежныя партнёры. З грашыма пакуль не ўсё гладка, ды толькі з-за такой прычыны, што ў гэтым месяцы трэба будзе іх укласці ў новыя праекты. Раней пасвараныя закаханыя могуць памірыцца, а настрой значна паправіцца.

(24.09. — 23.10.) Шалі ў маі зноў закахаюцца і толькі вялікая адданасць ранейшаму партнёру ўстрымае іх ад грэшных паводзін. На службе прыйдзецца займацца арганізацыйнымі мерапрыемствамі для стварэння матэрыяльнай базы для новай справы ці праекта. Можаш разлічваць на дадатковыя прыбыткі. Адпачывай паўнацэнна, не марнуючы ні хвіліны.

(24.10. — 22.11.) Прафесійная кар'ера Скарпіёнаў атрымае дадатковы штуршок з боку спрыяльна да яго пастаўленых і кампетэнтных людзей. У сям'і пасля красавіцкага зацішку будзе працягвацца спакой, ды прэтэндэнт на каханне Скарпіёна ў маі ўладна заявіць пра сває правы і ўстрымацца ад спакусы хіба не ўдасца. Пільнуй свайго здароўя.

(23.11.—22.12.) У маі добра пойдзе работа. Прадстаўнікоў творчых прафесій нават чакае славутасць! Узмоцніцца матэрыяльнае становішча. У асабістым жыцці рыхтуюцца нейкія важныя сямейныя падзеі, ці то вяселле, ці то хрэсьбіны. Аслабленае працай здароўе падтрымаюць пікнікі і іншыя спосабы адпачынку на ўлонні прыроды.

(23.12. — 20.01.) Май пройдзе ў сям'і, у клопатах аб доме і дзецях. Гэта прынясе не толькі карысць, але і з нічым непараўнальнае задавальненне. Магчымыя выезды на дачу, у вёску, прыёмы для патрэбных людзей, што можа ўмацаваць таксама кар'ерную цягу Казярогаў. Прыйдуць невялікія грошы. Паправіцца відавочна настрой.

(21.01. — 19.02.) Май характэрны будзе ўладкоўваннем на новым месцы і наладжваннем сувязей. Фінансавае становішча стабільнае, настрой цудоўны. Да таго можа ўзнікнуць трапяткое пачуццё да кагосьці новапазнанага.

(20.02. — 21.03.) Рыбы ў маі атрымаюць тое, да чаго імкнуліся. У плане кар'еры блізкія да завяршэння будуць шматлікія арганізацыйныя пытанні. Грошы стануць прыходзіць адусюль! У пары партнёр будзе яшчэ працівіцца тваім задумам, ды выхад са спра-ВЫ ЗНОЙДЗЕЦЦА ЯШЧЭ Ў ГЭТЫМ МЕСЯЦЫ, ДЗЯКУючы перш за ўсё табе. Ты цяпер вельмі энергічны, жвавы і мэтанакіраваны!

Агата АРЛЯНСКАЯ

Размова з **Міколам Бушко**, дырэктарам Міжнароднага фестывалю царкоўнай музыкі "Гайнаўка-2011", старшынёю Фонду "Царкоўная музыка"

Фестываль фестываляў

"Ніва": — Чаму, на Вашу думку, царкоўная музыка — як Вы яе назвалі нябесная?

Мікола Бушко: — Царкоўная музыка гэта малітва. Музыка з'яўляецца аправай слоў накіраваных Госпаду, у нябёсы. Часта яе аўтарамі з'яўляюцца невядомыя людзі, а аказваецца, што за ёю стаяць і вялікія аўтары. Кожны з аўтараў такой музыкі быў і ёсць свядомым, што гэта дадатак да малітвы і што гэта спосаб выказвання сваіх пачуццяў да Госпада і святых. Таму царкоўная музыка можа быць трактаваная як нябесная музыка. Гэтая музыка была не толькі ствараная пры пачатку хрысціянства, ствараюць яе і кампазітары сённяшняга часу (а сучаснікі часта апярэджваюць свой час), і іх музыка трактуецца свецкімі людзьмі таксама як галіна мастацтва з высокімі мастацкімі, эстэтычнымі і духоўнымі каштоўнасцямі. Ствараная сёння часта бывае незразумелай сучаснікамі як кожная навінка. Тое, што сёння лічым класікай царкоўнай музыкі, у час яе стварання было авангардысцкім і не заўсёды адабралася тагачаснымі вернікамі, а нават іерархамі Царквы. Што дзіўнае, некаторыя творы, напрыклад Чайкоўскага, які сёння лічыцца класікам, не выконваюцца поўнасцю ў час літургіі. Мабыць, маё выказванне выходзіць за межы пытання, але наш фестываль прапагандуе і прадстаўляе музыку царкоўную, ды не ў літургічным сэнсе. Ад пачатку не быў гэта фестываль царкоўнай музыкі — не царкоўных песень. Царкоўная музыка дэ-факта з'яўляецца песняй, гэта слоўны элемент з музыкай. Мы арганізуем фестываль, у час якога перш за ўсё звяртаем увагу на музычную каштоўнасць. Не мела б сэнсу ствараць фестываль літургічнай музыкі, паколькі ніхто не створыць і не павінен ствараць такой дасканаласці якой ёсць літургія. Літургічнай песні ніхто не павінен шукаць на якім-небудзь фестывалі, незалежна, ці ён арганізуецца ў саборы, ці ў філармоніі.

— На чым будзе асноўвацца выключнасць сёлетняга фестывалю?

– Вынікае яна з таго, хто будзе ўдзельнікам фестывалю. Гэта юбілейны, трыццаты выпуск (24-29 мая), на якім выступяць нашы найлепшыя лаўрэаты ўсіх фестываляў. Усе хары, якія ўдзельнічаюць у юбілейным выпуску, свядомыя гэтай асаблівасці. Гэта будзе конкурс конкурсаў. І гэта адосіцца да ўсіх катэгорый хароў: парафіяльных, якія прыедуць да нас з 11 краін, аматарскасвецкіх, дзіцячых і прафесійных, маю тут на думцы хары музычных вучэльняў і прафесійныя. Выключнасць нашага фестывалю генеральна заключаецца ў тым, што гэта адзіны ў Польшчы фестываль хароў, дзе да конкурсных змаганняў прыступаюць прафесійныя калектывы. Невядомы мне падобны конкурс дзе-нібудзь у свеце. Гэта свецкая імпрэза, рэалізаваная свецкімі арганізатарамі. Ад часу, калі да мяне прыйшла ідэя фестывалю, ніколі не была гэта рэлігійная падзея. Асаблівасць фестывалю, не толькі юбілейнага, заключаецца ў тым, што царкоўную музыку выконваюць хары, незалежна ад веравызання ці нацыянальнасці выканаўцаў. Есць затым хары праваслаўныя, каталіцкія, пратэстанцкія, стараверскія. Але хто б калісь па-

думаў, што наш Фестываль можа быць такім цікавым, што ёсць хары, якія адольваюць пару тысяч кіламетраў, каб дабрацца да нас. Маю тут на думцы мусульман, яўрэяў ці будыстаў. За трыццаць гадоў у нашым фестывалі ўдзельнічала каля сямісот хароў з трыццаці пяці краін свету. Фестываль здабыў такую пазіцыю ў свеце, што яго лозунг "Гайнаўка" дабіўся вялікага рэнаме. Незалежна ад таго, ці дваццаць адзін год адбываўся ён у Гайнаўцы: у старой царкоўцы, у саборы, у доме культуры, ці за апошнія восем гадоў у Беластоку. Нашы лаўрэаты з'яўляюцца найлепшай візітнай карткай, пацвярджаючай мастацкі і арганізацыйны ўзровень фестывалю. Калі мы пачыналі фестываль, царкоўную музыку выконваў адзін прафесійны хор, які вяла асоба, якой Царква павінна паставіць помнік, значыць, а. Юры Шурбак. Гэта ён як першы, пасля вайны, вывеў царкоўную музыку па-за праваслаўны храм, паказваючы яе веліч і значэнне ў канцэртных залах і храмах іншых веравызнанняў свету. Сёння большасць хароў у Польшчы, між імі прафесійныя, маюць у рэпертуары царкоўную музыку.

— A канкрэтна, колькі хароў і са сколькіх краін выступіць у час юбілейнага выпуску фестывалю?

— Я за трыццаць гадоў заўсёды паўтараў, што аб канчатковым кшталце фестывалю вырашаюць апошнія хвіліны. Гэта агромная машына для адолення арганізатарамі і ўдзельнікамі. Спадзяемся трыццаці хароў, з ліку сямідзесяці, якія выказалі ахвоту на ўдзел, з семнаццаці краін Еўропы, Азіі і Афрыкі. Калі гаворка пра Еўропу, маю на думцы знакамітых польскіх лаўрэатаў, сярод іх славутыя "Zurawie", шахцёрскі тады хор Вроцлаўскай палітэхнікі ці ольштынскі хор "Bel Canto" які вядзе падляшук, сёння ўжо дацэнт Ян Палавянюк. Трэба дадаць, што большасць найлепшых польскіх хароў гэта ўдзельнікі нашага фестывалю. Фестываль паказаў Беласточчыне і Польшчы, што можна інакш глядзець на праваслаўе, на сваю спадчыну і культуру. Гэта таксама папулярызацыя царкоўнай музыкі там, дзе яна невядомая. Ды фестываль гэта не толькі некалькі маёвых дзён, у час якіх праводзяцца конкурсныя праслухоўванні. Хары вяртаюцца ў свае краіны і ўжо назаўжды ўключаюць царкоўную музыку ў свой рэпертуар. Наш фестываль трактуецца таксама як нейкі ўзор для пераймаюць нашу мадэль і досвед, не прызнаюцца да гэтага, а нават незаконна прыпісваюць сабе нашу ідэю, даробак і традыцыю.

— Можна зразумець з Вашага выказвання, што ў час юбілейнага фестывалю наступіць таксама прыліў свежай вады?

— Наш фестываль гэта ўвесь час жывая тканка і — параўноўваючы яго да возера — дык жа нават найчысцейшае возера патрабуе прытоку свежай вады. Без такога прытоку выканаўчай і рэпертуарнай свежасці фестываль застыў бы ў месцы. Таму, незалежна ад успомненай фестывальнай формулы, зрабілі мы некалькі выключэнняў і разам з лаўрэатамі з папярэдніх гадоў выступяць хары, якія прымуць удзел у ім першы раз. Даем ім шанц паказацца побач найлепшых. Дарэчы, у мінулым здаралася, што ў час фестывалю перамагалі г.зв. новыя хары. Так было пяць гадоў таму, калі нікому невядомы хор з Казахстана аказаўся адкрыццём. Яго вёў малады дырыжор казахскай нацыянальнасці і ў складзе якога ў каля сямідзесяці працэнтах спявалі мусульмане. Гэта прыклад і пацвярджэнне ўніверсальнасці царкоўнай музыкі. Сёлета традыцыйна выступяць хары з двух абшараў. З таго, дзе царкоўная музыка штодзень ужываецца ў храмах і з таго, дзе такая музыка зусім невядомая або выконваецца рэдка. Пацвярджае гэта формулу фестывалю як музычнага дыялогу Усходу і Захаду. Таксама сёлета спасылаемся на традыцыю і культурныя здабыткі Рэчы Паспалітай Абодвух Народаў, Кароны і Вялікага Княства Літоўскага. Так як ад шмат гадоў, фестываль пачнем паклонам Рэчы Паспалітай шматлікіх народаў. Прагучаць *Gaude Mater Polonia* і *Святым земле*... Гэта таксама адзначэнне сувязей Усходу і Захаду, якіх злучным рэчывам часта была царкоўная музыка. Якраз на нашай тэрыторыі гэтыя ўплывы ўзаемна дапаўняліся.

— Слухачы сёлетняга фестывалю будуць мець немалое свята — выступленне славутага хору Свешнікава з Масквы ведзенага праф. Барысам Тэўліным. На чым асноўваецца феномен гэтага хору?

— Гэта для нас вельмі важны хор, бо ён адзін з найвыдатнейшых расійскіх хароў ды і наш лаўрэат. Дзяржаўны акадэмічны рускі хор імя Аляксандра Свешнікава (праўда, пад іншым кіраўніцтвам, бо прафесара Ігара Раеўскага, які вядзе цяпер славуты хор Аляксандрава), перамог на фестывалі ў 2001 г. Шмат гадоў быў гэта прадстаўнічы хор СССР, у якім спявалі найвыдатныя харысты. Вядзе яго цяпер прафесар Барыс Тэўлін, які з'яўляецца кіраўніком кафедры харавога дырыжыравання Маскоўскай кансерваторыі. Гэта наш шматразовы лаўрэат і член журы.

Сёлетні фестываль мае выйсці па-за будынак Падляшскай філармоніі і оперы...

— Гэта нічога новага. Юбілейны вы-

пуск фестывалю з'яўляецца адлюстраваннем дзеянняў, якія адбываліся да гэтай пары. У 1982 г. фестываль адбыўся ў малой драўлянай царкоўцы, пасля адбываўся ў саборы. Больш за дзесяць гадоў гала-канцэрты праводзіліся ў доме культуры. Фестываль праводзіўся таксама ў іншых храмах і канцэртных залах Беластока і краіны, дваццаць пяць гадоў таксама ў беластоцкай філармоніі, як канцэрты, а пасля і сам фестываль. Шмат гадоў фестывальныя канцэрты арганізавалі мы таксама ў палацы Браніцкіх. Так будзе і сёлета. Таму пры нагодзе фестывалю, апрача ўсхваляння царкоўнай музыкі прэзентацыя тутэйшых творцаў і іх здабыткаў і найважнейшых нашых скарбаў, напрыклад, Белавежскай пушчы. Грэхам было б міжнародным выканаўцам і гледачам не паказаць жамчужыны нашай архітэктуры — палаца Браніцкіх. Тым больш, што яго Вялікая актавая зала прыгожая ды і са знакамітай акустыкай. Сёлетні фестываль гэта таксама дзеянні ва ўсёй Польшчы. Гэта ўжо дваццаты варшаўскі канцэрт у пратэстанцкім храме, у Святатроіцкім касцёле, пад шматгадовым патранажам чарговых прэзідэнтаў сталіцы. Гэта таксама традыцыйныя канцэрты ў Кракаве, у Марыяцкай базіліцы. Гэта іншыя гарады і мястэчкі. Хачу прыгадаць таксама, што шматразова пры нагодзе фестывалю прадстаўлялі мы творы выдатных польскіх кампазітараў, між іншым інструментальна-вакальныя. Ад прывезенай 15 гадоў таму і выкананай сербамі і аркестрам беластоцкай філармоніі кампазіцыі М. Рагоўскага, да славутай "Ютрані" Кшыштафа Пэндэрэцкага, якую ў 2006 г. удалося зрэалізаваць у беластоцкай базіліцы і паўтарыць як расійскую прапрэм'еру ў славутым Смольным саборы ў Санкт-Пецярбургу. Фестываль гэта шматлікія сімвалы, да якіх дакранаемся штодзень...

(працяг будзе)
Размаўляў Мацей ХАЛАДОЎСКІ

ISSN 0546-196